

ÉPÍTÉSZETI SZEMLE

SZERKESZTI: BOBULA JÁNOS.

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST, VII., SZÖVETSÉG-U. 45.

hová a kéziratok küldendők.

✻ **Megjelen évenként 12 füzet.** ✻

Kéziratokat vissza nem küldünk.

ELŐFIZETÉS:

Egész évre 8 frt. — Félévre 4 frt. — Negyedévre 2 frt.

Hirdetéseket felvesz Singer Gyula hirdetési irodája,
IV., Irányi-utca 7. sz. a. (Kalap-utca sarkán.)

EGY KRÓNIKUS BAJUNKRÓL.

V—z. A kultuszminiszternek a közoktatási állapotokról szóló és az országgyűlés elé terjesztett huszonötödik jelentésének a művészetekre vonatkozó rovatában ezuttal helyenként a bürokratikus stíluson is átvilian ama bizonyos millennáris hév, mely — ha tetteket érlelő hatása előtt le is talál lohadni, ez irányban legalább némely szép reménynek, kegyes óhajtnak szolgálatat újabb tápanyagot.

Igy többek közt kiemeli, hogy a képzőművészeti akadémia teljességéhez csak az akadémiai festészeti tanfolyamnak, aránylag csekély költséggel elérhető, megvalósítása hiányzik, azzal pedig késni, a jelzett közérdek szempontjából, soká nem lehet.

Annál szembeötlőbb tehát ez a lakonikus rövidség, hogy ne mondjuk ridegség, melylyel az építő-művészet fölött egyszerűen napirendre tér azon megjegyzéssel, hogy az építő-művészeti magasabb fokú akadémiai kiképzés további megfontolást fog igényelni, azaz világosan szólva — ad acta tétetik.

A hazai leendő építőművészetért s kivált a fejlődő főváros építkezéseinek ügyéért hazafias ambícióval érdeklődők, semmi esetre sem vehetik örvendetes tudomásul ezen kijelentést, mi által ismét bizonytalan időre látják elodázva egyik égető kérdésünket: az építő-művészet alapos kiképzés kérdését, mely talán soha sem birand nagyobb aktualitással, mint épen napjainkban.

A fejlődés törvényénél fogva, és bátran hozzátehetjük még, hogy a gondviselés különös kegyelméből, egyszer csak megindult nőni ez a város, melynek fejlődési procedurája sokáig mesterségesen lőn gátolva; azonban most folyvást nő bámula-

tos sietséggel, mintha mind egyszerre törekednék pótolni a meddő idők mulasztásait; ámde a Kelet és Nyugot közé ékelt helyzete miatt, valamint a művészeti tradíciók hiján, nélkülözi azon műizlést, mely rohamos fejlődésének irányát megszabná s ebbeli tevékenységének maradandó értéket kölcsönözne. Innen következik a helyenként botránkoztatóan felőtli tervszerületlenség és a szakambíció erélyének hiánya, az üzér-szellemnek, minden esztétikai törvényt lábbal tipró, tulkapásaival szemben, mi meggátolja annak a nagyszabásu egyöntetűségnek érvényesülését, mely egy nagy város arculatára ugyszólván rányomja a nemzet karakterének bélyegét.

Pedig ma már abba a szerencsés stádiumba helyezkedtünk, hogy senki sem meri a magyar faj intellektualitását kétségessé tenni. Minden nemes és szép dolog iránt van tehetségünk, csakhogy némely tehetségnek soká kellett bennünk tétlenül szunnyadni. Csak meg kell adni a helyes impulzust és az építő műosztón is okvetlenül fölserken s helyes mederbe terelve, okvetlenül megleli a maga egészséges irányát. Ezen célt ily módon realizálni volna hivatása a megfelelő tantervvel bíró építő-művészeti nevelésnek, melylyel azonban, mint ilyennel — sajnos — ez ideig nem rendelkezünk; mert mi a praktikus francia szellem mellőzésével, a nagy apparátusu német alaposságra szabtuk meg tanrendszerünk mintáját, mely szerint a négy évi tanfolyamnak két éve rámegegy oly elméleti alapismeretek magolására, mitől a tanuló nem ér rá szakmájának esztétikai és gyakorlati részével foglalkozni s mint a következmények igazolják, a hátralevő két esztendő

nem elégséges ezen érzékeny mulasztások pótlására.

Ha ezen körülmények mellett még tekintetbe vesszük, hogy a törekvőbb ifjuság még a szükségesebb szak-kézikönyveknek is hijával van, nem lehet csodálni, hogy a műegyetemről kikerült fiatal embereken gyakran megesik, miszerint

építész - irodai alkalmaztatásukban zavarba jönnek saját szakmájuk gyakorlati követelményei fölött.

Tehát mindezen nyomós érdekeket tekintetbe véve, talán még sem kellett volna az építő-művészet magasabb fokú akadémiai kiképzésnek kérdését ismételten a sutba dobni.

AZ OLASZ MŰVÉSZETRŐL.

A mai kor embere nem éri be többé a dolgok naiv bámulatával, hanem kutatja eredetüket, boncolgatja lényegüket és csak annak utána adja át magát teljesen a szemlélődés esztétikai élvezetének. A multakban a szubjektív tetszés tömeges túlsója állapította meg valamely műalkotás értékét, ma — TAINE szavaival élve — módszeresen, elemzés által tárgyaljuk és törekszünk jutni — nem ódához, hanem bizonyos törvényhez. A tudomány társul szegődött a művészethez és miután feltárni igyekszik az emberi lélek misztériumait, melyek ezen csodálatos alkotási ösztön örökös forrását képezik, elvezet minket a mult idők távoli birodalmaiba, hogy a műalkotások keletkezési rendjének mentől áttekinthetőbb perspektíváját bemutassa; és mentől szélesebb látókört foglalhatunk be szemlélődésünkbe, annál érthetőbben bontakoznak ki az egyes csoportok, annál teljesebb lesz esztétikai gyönyörünk, melyet emberi létünk legmagasabb rendeltetésének, az emberi szellem teljes diadalának a művészetekben való megnyilatkozása szerez.

A modern művészeti alkotások, ha nem is közvetlenül, de indirekte mégis az antik művészet remekeiben fenmaradt formákon nyugsznak s ha történeti áttekintést akarunk szerezni egy-egy nagyobb kor művészi fejlettségéről, a könnyebb megérthetés és méltánylás miatt nélkülözhetetlen az előbbi kor ismerete is. Ezen elvnek hódolunk, a midőn e cikkünkkel megkezdjük ismertetni, ugy saját tapasztalataink, valamint más auktorok feljegyzései, de különösen FÖRSTER kimerítő műve nyomán, az olasz művészetet.

Az egyhangúság kikerülése miatt, önálló cikkek közlése által fogjuk ezt tenni.

Az olasz művészet közvetlenül a római

kor művészetéből sarjadzott s azért fejlődését nem érthetjük meg, ha nem vetünk egy pillantást a római kor történetére. Mivel a művészi tevékenység a legszorosabb összefüggésben van a politikai s művelődés történettel, azért, hogy a keresztény-olasz művészet kezdetéhez eljuthassunk, nem nélkülözhetjük a közvetlenül megelőző kor, t. i. a római birodalom történetének rövid ismertetését.

A köztársaság elbukott. Róma fényes, ha nem is szerencsésebb jövő elé nézett. A birodalom hatalmi állása, bár messze volt még a magaslattól, gyors, feltartóztathatlan lépésben közeledett feléje. Róma kiterjedése 100.000 négyzet mértföldet tett ki 120 millió főnyi néppel. Ilyen viszonyok között Róma lakossága rendkívül meggyarapodott, természetesen a főváros nagy vonzóereje miatt. Hasonló mértékben özönlött a sok műkincs a világ minden részéből. A béke, a mit AUGUSTUS a szabadságért adott, békés foglalkozásokat teremtett s azokat fejlődésükben elősegítette. Az első császár kora az irodalom és művészet aranykorának nevezetik, melyben VIRGILIUS, HORATIUS, OVIDIUS, TIBULLUS, CATULLUS, PROPERTIUS és LIVIUS működött; e korban ékesítették fel Rómát és a szomszédos tartományokat a legbecsesebb építészeti, szobrászati és festészeti remekekkel, melyek romjain és töredékein még most is örömmel legeltetjük szemünket.

A benső béke dacára a birodalom határára levő tartományokban háború pusztított: a Kelet és Nyugot népeivel való hadakozásban oly fegyveres hatalom keletkezett, mely abban az időben még a birodalom és a császárok hatalmát növelte, azonban mindkettőt fenyegető veszély csiráját hordta magában. A praetoriánu-

sokra támaszkodva TIBERIUS oly uralkodást vitt véghez, mely nevét a megvetésnek adja át. De tul tett rajta CALIGULA, kinek uralkodása örjöngéshez hasonlított s a kinek idejében a nép, de különösen az előkelőbb osztály erkölcsi elposványosodása ijesztő mértékben lépett fel, annyira, hogy CLAUDIUS nyomoruságos és véres uralma alatt a császári házban mindenféle mocskosság és vérbűn napirenden volt; mintha azonban a korlátlan hatalom tudata nem találta határt és kielégítést, csak az embertelenségek, minden más emberi lénynyel szemben gyakorolt kegyet-

Katonai forradalom semmisítette meg NÉRÓT; a katonaság öntudatra jutott: közel két év alatt négy császárt kiáltottak és tettek le a légiók és praetoriánusok. De a császári hatalom eme szomorú forrása, sem a vétkek és ocsmányságok, melyekkel tulajdonosaik beszenyezték, nem riasztották őket vissza, hogy magukat istenekül tekintsék s mint azoknak, úgy maguknak is az egész világon ünnepek által isteni tiszteletet követeljenek.

Mialatt e világhatalom, a melyhez hasonló terjedelműt a történet nem jegyzett fel másodikat s a melynek legyőz-

BARAKKOK EBÉDJE.

lenségek nyujtanának CLAUDIUS érdem nélküli uralkodására, a ki nem vesztette el minden érzékét a jó iránt, — azon NÉROÉ következett, a ki a római történet örök szennyfoltja marad. Dacára pénzvágyból eredő véruralmának, mely rablógyilkos szenvedélyével úgy az állam, mint egyesek létét fenyegette, a kéjbe merült és halálos félelembe kergetett nép istenítette. De a mérték megtelt s a rabszolgai engedelmesség véget ért. A nép dühe letaszította trónjáról s kiüzte palotájából. Hogy reménytelen futásában kikerülje a bosszúálló kezeket, egy paraszt viskóban kétségbeesetten kardjába dőlt.

hetetlennek és korlátlannak kellett fel-tűnnie, az élet és uralkodás tulajdonképeni feladataival szemben, tehetetlennek bizonyult s még egyre tartó terjeszkedésével erkölcsi tönkrejutása felé tartott, egy más helyen, nem trónra emelten, nem kardra támaszkodva — a hatalom fényes kíséretének pompája nélkül, — hanem szegénységben születve, igénytelen egyszerűségben fölnevelkedve, vezérelve azon gondolatoktól, hogy az emberiséget boldogítsa, bűneit jóvá tegye s istenhez vezesse, — egy erkölcsi hatalom lépett fel azon kimondott s végrehajtott akarattal, hogy egy új világbirodalmat alapít, de nem e világról valót —

hanem ő végette, a minőt a történet sem jegyzet fel lapjaira másodszer. — E hatalomnak volt rendeltetése és képessége a minden tagjában beteg, erkölcsi és vallási elsatnyulásnak indult emberiséget új életre keltetni és további fejlődéséhez új alapokat szerezni. KRISZTUS az ő vallásával, — mely a szeretetét, az Istent lélekben és igazságban való imádását — és érintetlen lelki tisztaságával, egy gonosztevő halálával szenvedett új élet és istennel való egyesülés utáni törekvéseért, de az ő véreből nőt ki az a hatalom, melylyel szemben eredménytelen maradt a vaksággal meg-

is római fenhatóság alatt állott, habár névleg királya volt. Tehát Jeruzsálemben és Rómában érintkezésbe jutott az új vallás a pogánysággal, de nem ellenséges viszonyban, mivel ekkor még csak a zsidó vallás egyik árnyalatának tekintették és a zsidósággal türve volt.

E közben Rómában a FLAVIUS nemzetiség jutott a császárok trónjára és úgy látszott, hogy VESPASIÁN-nal egy jobb kor fog a birodalomra derülni. De a prokonzulok és tartományi helytartók ősrégi időktől fogva megszokták hatalmukkal visszaélni s az alattvalókat elnyomni. Judaea

BARAKKOK KELETI BEJÁRATA.

vert monotheismus papi hatalma ép úgy, mint az elfajult, rágalmazással, hizelgéssel és örületes babonáságba sülyedt politeizmus, melyet hozzátartozói is kigunyoltak.

Küzdelmük eredménytelen maradt, bármennyire is iparkodtak üldözések és kegyetlenkedések által az új tant hívőkkel egyetemben kiirtani. És mégis, nem volt más talaj az elterjedésre, mint e régi világé s csak a zsidó és pogány vallás romjaiból volt képes az új egyház felépülni.

Az első császárok korában ezrekre ment a Rómában lakó zsidók száma, Judaea

helytartói is kapzsiságuk és tulhajtott szigorúságuk által kétségbeesésbe és lázadásba kergették a népet. Róma vallásilag, politikailag és nemzetileg találta magát a zsidósággal szemben, mely halálra szántan ragadott fegyvert kezébe. A küzdelem Jeruzsálem elpusztulásával (70 K. u.) végződött s a templom lerombolásával megszűnt a zsidó vallás alapja és középontja, mert Jehova és a frigyszekrény nem birt más templommal s egy főpap sem talált volna helyet az engesztelő áldozat bemutatására. Szükségképen volt tehát e ténnyel a zsidósággal pusztulása összekötve, mivel tőle a közvetlen szellemi

és élő kapocs elvéteztetett s a zsidó nép az egész ismert világon elszéledt.

A zsidók és keresztények között a rómaiak csak DOMICIÁN alatt kezdtek élesebb különbséget tenni s míg az előbbieket csak pénz zsarolással zaklattak, az utóbbiakat halállal büntették, még pedig személyválogatás nélkül, a mennyiben TITUS FLAVIUS CLEMENST, a ki DOMICILLA, DOMICIÁN unokahuga vőlegénye volt, a zsidó vallás és az istentisztelet elhanyagolása miatt 95-ben K. u. kivégeztette.

NERVA alatt a birodalomra még egyszer nagy és fényes napok derültek. TRAJÁN, az ő fogadott fia, jól és szerencsésen uralkodott. Míg NERVA nem engedte meg a zsidók és keresztények bepanaszolását vallásuk gyakorlása miatt, TRAJÁN eltiltotta azok feladását és üldözését, de természetesen a törvényszékek ítélkezéseinek szabad lefolyást engedett; ő maga sem idegenkedett a kegyetlen halálos ítéletektől, mert a mint tudvalevő dolog, IGNÁC antiochiai püspököt, bilincsekbe verve Rómába hozatta s ott az amfiteátrumban oroszlánokkal tépette szét. TRAJÁN alatt érte el a birodalom legnagyobb kiterjedését, utána a hanyatlás jelei újból mutatkoznak.

A szellem! élet a költészetben, művészetben és tudományban karöltve járt a politikai és társadalmi élettel. Ha NÉRÓ alatt egy költő és bölcselő, mint SENECA, annyira-mennyire nem zárkozhatott el a kereszténység tanai elől, ha DOMICIÁN udvari lyrai költői STATIUS és MARTIALIS e korban működtek is, ha versenyek is voltak a Capitóliumban költők és szónokok között, ha a Palatinust építészeti remekekkel díszítették is s a nép mulattatására amfiteátrumokat és cirkuszokat építettek óriási arányokban, NERVA forumát szobrokkal díszítették is, melyeknek romjai manapság is felkeltik csodálatunkat: az aranykor mégis elmúlt már és a művészi erők hanyatlása észrevehető. Hiába való volt HADRIÁN törekvése, hogy a régi művészetet helyreállítsa.

Mindinkább sülyedt a hatalom; a bölcs és igazságos ANTONINUS PIUS kénytelen volt nagy áldozatok árán megszerezni a hadsereg hűségét és nyugalmát. Utóda, MARCUS AURELIUS sem tudta az országot rendben tartani, a nagyobb mérvet öltő elnéptelenedést elkerülni; e miatt annyira került a dolog, hogy a légiók kiegészítésére tartományi lakókat, később barbárokat, sőt gonosztevőket is alkal-

maztak. Szomorú volt az ősi vallás, idegen elemekkel összekevert istentisztelet, melyet a bölcsészet megtámadott, a szatira kigunyolt; összevegyült az asztrológiával, magiával, jóslásokkal, álmofejtéssel, miszticizmussal és misztériumokkal; de még mindig elég erős, hogy ellenszenvének az új vallás irányában kifejezést adjon. MARCUS AURELIUS is megengedte a keresztények üldözését és JUSTINUS alatta nyert vértanu halált 167. K. u. Mégis az új vallás annyira elterjedt, hogy JUSTINUS joggal mondhatta a rómaiaknak, hogy egyedül maradnának, ha a keresztények elszakadnának tőlük.

Feltartóztatlanul rohant a romlás felé a birodalom. COMMODUS, a bölcs MARCUS AURELIUS és a szegényérzet és erkölcs nélküli FAUSTINA fia, 180-ban trónra jutván, NÉRÓT vette mintaképül; felül is multa ocsmányságaiban s ő is erőszakos halállal mult ki.

Könnyű észrevenni a különbséget a mostani és előbbi kor irodalmi és művészeti alkotásai között, melyek hibáik dacára is nagyobb tehetségekre vallanak. Mind a mellett elismeréssel kell említeni a jogtudós Q. CERVIDIUS SCAEVOLÁT és GAIUST; VALERIUS FLACCUS költőt, PLUTARCHUST, APPIÁNUST és a gunyolódó LUCIÁNUST, a ki jobban bizonyította mindennél és mindenkinél, hogy a polyshizmus túlélte magát. Ép úgy, mint az előtt a császárok és császárnéknak templomokat emeltek s isteni tisztelettel dicsőítették: a szobraszok műtermeiből nagy számban kerültek ki a mesztelen VÉNUSZ-szobrok a császárnék fejével, COMMODUS mint Herkules és sok más; de tetszést nem arattak; még MARKUS AURELIUS lovas szobra és ANTONIUS emlékoszlopa sem állják ki az összehasonlítást TRAJÁN korának művészetével.

De még nem volt sem Róma, sem az ókor művészete a végsőig kimerülve. Nincs jobb bizonyíték a benne lakó mérhetetlen nagy teremtő erőre, mint épen ez a lassú haldoklás, mely ellen az élet erőszakosan küzd és heves lázrohamok után újabb tevékenységet fejt ki. Természetes csak elhalasztja, de nem kerüli a kimulást. De csak tetszhalál volt.

Nagyon szomorú a hanyatlás képe! A császárokat a hadsereg kiáltja ki és alig ülnek trónra, legyilkolja őket. Így léptek uralomra és estek el PERTINAX, DIDIUS JULIANUS, SEPTIMIUS SEVERUS, a testvér-gyilkos CARACALLA és MACRINUS, ELAGA-

BAL, kit erkölcstelen női fondorlatok emeltek a trónra, kiben a zsarnoki örület kéjes kicsapongásaival egyesült; a ki a magas állami hivatalokat érdemetleneknek és teljesen képteleneknek adta és az államot a legmélyebb gyalázatba sodorta. Hogy a régi isteneket kiszorítsa, behozta a szíriai napimádást s annak középpontjává magát tette. Utódjával, ALEXANDER SEVERUS-sal egyetemben gyilkosság által mult ki. ALEXANDER SEVERUS és gyilkosa C. J. VERUS MAXIMINUS jó, keresztényies irányt követett. Az utód többnyire elődje holttestén keresztül jutott a cészárok trónjára.

Ezen szétromboló körülmények között még földrengés, éhhalál, pestis sujtotta az államot, mikor épen ünnepelni akarták az állam ezeréves fenállását (247). Nem volt elég! Galliába betörték a frankok, Táciába a gótok rontottak, keletről perzsa csapatok támadtak a birodalomra s magát VALERIANUS császárt is foglyul vitték, a ki kilenc évi fogságával bűnhődött előde meggyilkolásáért, míg végre a halál ezen kintől is megszabadította. A barbároknak minden oldalról való támadása okozta, hogy a birodalom darabokra szakadt s a harminc zsarnok kora elkezdett! AURELIANUS CHANDIUS volt tizen-nyolc császár után az első, ki természetes halállal mult ki 270. évben pestisben. Ezt kedvező jelnek vették, hogy még lehetséges lesz Rómát új életre keltetni. Csakugyan L. VAL. DOMIT. AURELIANUS, még egyszer szerencsés volt a háborúban s ZENÓBIÁT, Palmyra királynőjét aranyrabláncra verve és tiz gótnővel diadalmenetben vitte Rómába. De ez csak értéktelen, gyorsan kialvó fény volt. Mert alig hogy körülvette Rómát falakkal a feltartóztatlanul támadó germánok ellen, gyilkos kéz kioltotta életét.

Császárok kerültek trónra s buktak el, a katonák szeszélye által uralomra juttatva, majd nem sokára attól megfosztva, míg nem DIOCLECIÁNT, egy rabszolga fiát kiáltották ki császárnak 285-ben, a ki nem sokára, már a következő évben társuralkodónak vette maga mellé a paraszt származású MAXIMIANUST és hat évvel később GALERIUS JOVIUST és CONSTANTINUS CLORUS HERCULIUST egy pásztor gyermekeit, úgy hogy négyes uralmat alakított s ennek megfelelőnek a birodalmat is részekre osztotta, keletre és nyugotra. 305-ben DIOCLECIÁN visszalépett az uralkodástól, de előbb társuralkodóknak adta Constantint

és Maxentiust. CONSTANTIUS halála után 306-ban fia, CONSTANTIN minden további ok nélkül apja örökségébe lépett, míg MAXENTIUS atyja trónját kerítette hatalmába Rómában.

Eljutva az ó- és uj-világ határához, idején van néhány szóval megemlékezni azon körülményekről, melyek Róma és a politheizmus elháríthatatlan bukását okozták a nélkül, hogy abban részt vettek volna, melyek azonban a homályos és jelentéktelen kezdet dacára a mélyre süllyedt és reménynélküli emberiség megjavításához, a világtörténelem ujjaalakulásához alapul szolgáltak.

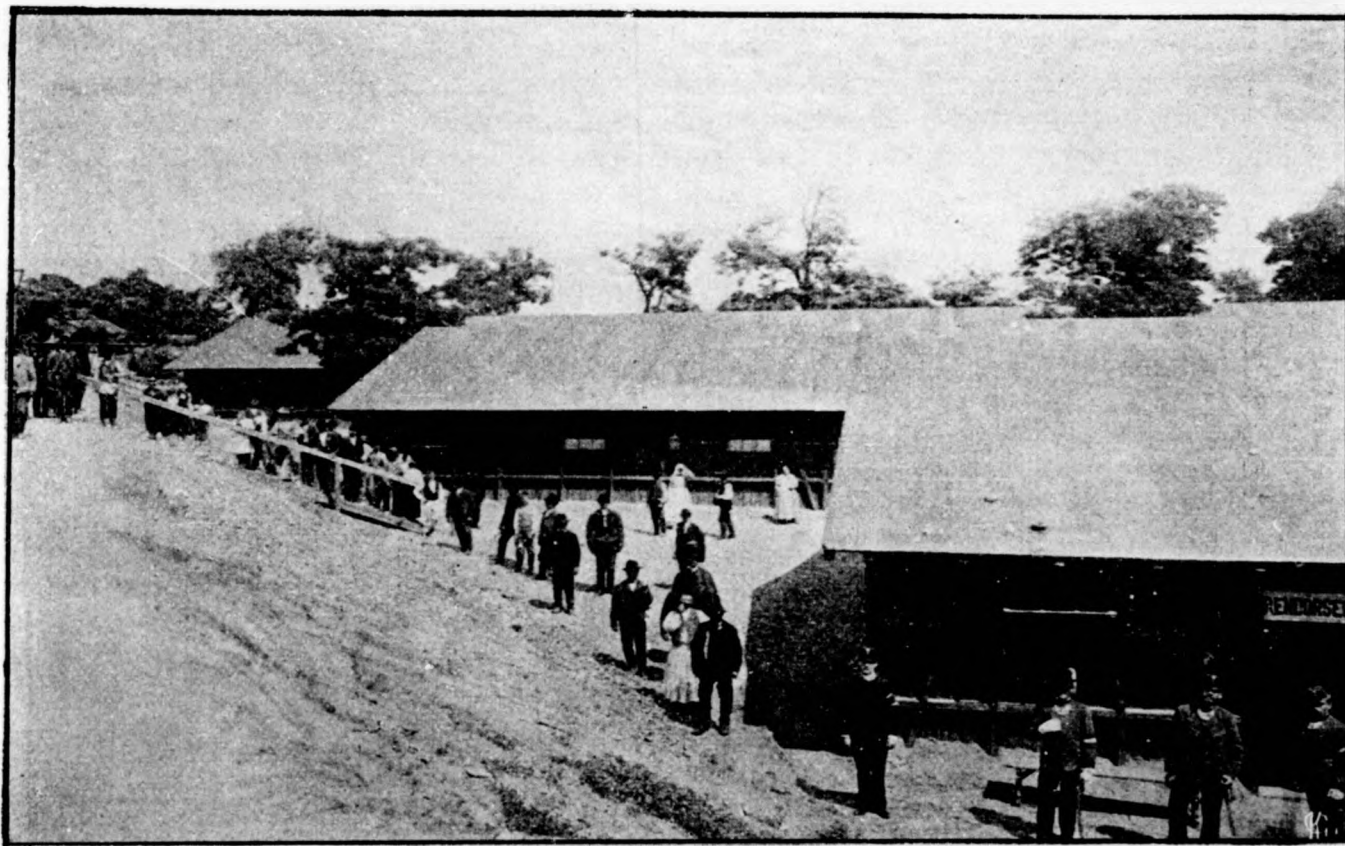
Róma már az első időkben — mint azt szt. Pál rómaiakhoz irt leveleiből tudjuk — a zsidókból lett keresztények jelentékeny helye volt, a kiktől a rómaiak nagy száma keletkezett. A hitközség, a mint a katakombákban található sírhelyek feliratai mutatják, már az első században igen jelentékeny volt. Kezdetben nem vették őket észre, később véres üldözést szenvedtek, különösen azért, mert vonakodtak a császároknak mint istenségeknek előirt tiszteletet megadni. Szemük előtt lebegett a magát feláldozó alapító magasztos példája, erősítette őket a tudat, hogy a halálból feltámadnak s örök lelki életet nyernek azon vallás tanai szerint, melyet felvilágosított és átszellemült apostolai hirdettek és az emlékezetbe újból és újból bevésődtek; de elriasztotta őket a zabolátlan és erkölcstelen nép elvadulása és öngyilkossága s üdvös félelemben a biztosan megígért és várt világpusztulás és utolsó ítélet miatt növekedett és erősödött a hitközség a legnemesebb lelki tulajdonságok és igaz és forró áhitattól áthatott istentisztelet ápolásában.

Ezek dacára nem szabad az uj hitközség fejlődését, vallását erkölcseit és vallási szokásait, összes életnézeteit mint hirtelen, csoda által előidézett, teljes átalakulásnak vagy uj műnek tekinteni, hanem meg kell gondolnunk, hogy az uj vallás követői a zsidóságban és pogányságban születtek és nevelkedtek, zsidó és pogány fogalmakat, babonás képzeteket és mithosi hagyományokat, ünnepeket és vallási gyakorlatokat, szokásokat, társadalmi rendszerüket, nyelvüket mint a gondolat legközvetlenebb kifejezését a régi életből vitték át az ujba s részben utódaikra hagyták.

A zsidóság és pogányság között, melyek eddig merev ellentétben állottak egymás-

sal szemben, a kereszténység mind a kettő hasonló tulajdonságainak felhasználásával összekötő kapocsként szerepelt. A zsidó egyistentimádás szemben állott a pogány monotheizmussal, miután azonban ez kényszerítve volt a császoroknak templomokat emelni és áldozatokat bemutatni, nem volt nehéz dolog a zsidók Messiásában, az Isten fiában Istent tisztelni, annál inkább, mert minden emberi gyengeségtől és vétektől ment volt és a ki az apostolok közvetlen tapasztalata szerint a halál hatalmát is legyőzte, a mit a császárokból lett istenségek nem tettek.

sére. A zsidók és a pogányság engesztelő véres áldozata, KRISZTUS önfeláldozásában befejeződtek; és mégis az áldozat szükségessége, mint a folyton megújuló bűnök kiengesztelésének eszköze, az új tan követőinél is fenmaradt. Azonban a véres áldozatok helyét a vértelen urvacSORA foglalta el és egyesítette a zsidó és pogány iratokat. KRISZTUS szenvedése a bacchusi misztériumokban, szenvedéseinek, halálának és harmadnapon való feltámadásának előadása pedig a pogányságban megfelelő hasonlatosságot talált, mint a hogy a kenyér és bor szimbolikus jelen-

BARAKKOK. KATONAŐRSÉG.

A sok isten és istennő helyében könnyen lehettett az eget benépesíteni szentekkel és a halálba örömmel menő vértanúkkal s a vallásos tisztelet tárgyává, sőt a mithikus csodatörténetek hőségévé tenni.

A zsidóknál, miként a rómaiknál is, a polgárságtól megkülönböztetett papságnak volt hivatása az istentisztelet tartása s közel feküdt a gondolat: a papi szervezetet az új vallásba is átvinni, különösen a zsidó főpap és a római pontifex maximus fogalmát a hitközség összetartására és az új egyházban a vallási tanok és egyházi szertartások egységének kifejezé-

tősége nagyon közel áll hozzá; nem is beszélünk a Mária-kultusz korai ápolásáról, melynek gyökerei a Kelet Alma Mater tiszteletéhez vezetnek vissza.

Nagy jelentőségű minden népnél a halottak tisztele. A halál utáni ítélő bíróságban való hit már a rómaiknál is uralkodó volt, a kik kénytelenek voltak magukat alávetni a földalatti MINOS, RHADAMANTHUS és ACACUS ítéletének. Mégis hittek hathatós közbenjárásban és a templomokban a házi és családi isteneknek halotti áldozatot mutattak be, e templomok gyakran a sírhely fölött épültek.

A házi és családi istenek átengedték

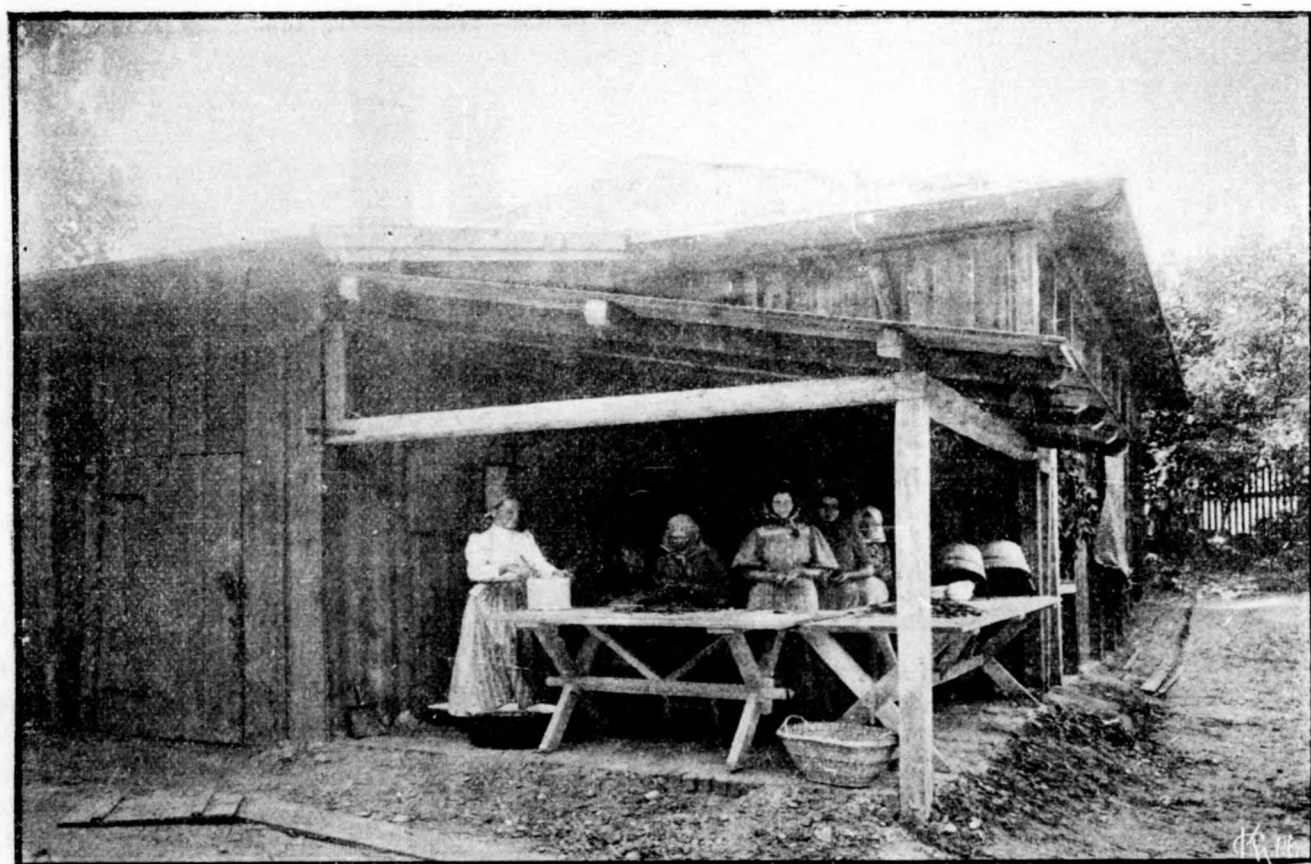
helyeiket az új, az égben közbenjárás végett kiválasztott szenteknek és vértanúknak, a kiknek sirhelyei az új vallásban az áldozatok bemutatására oltáruul szolgáltak.

A halottak évfordulóját a zsidóknál a családtagok pontosan megünnepelték (és most is ünneplik) a sirhantnál; a keresztény halotti ünnepek a katakombákban a római szokásokkal egyesült.

Látjuk tehát, hogy ez uton a zsidóság és pogányság közötti ellentétek mint relatív különbségek kiegyenlítésre alkalmasak s minden nehézség nélkül véghez-

sohasem lehetséges keresztény művészet. Nem szabad szem előtt tévesztetni, hogy a keresztény művészet a pogányokéból fakadt, és fejlődésében, miként első kezdetében, csak ahhoz való viszonyában érthető meg, ha eszmekörében inkább a judaizmushoz hajlik is, mint a pogánysághoz.

Bármennyire iparkodtak a keresztény vallást kiirtani üldözések s mindennemű kegyetlenkedések által, melyek legmagasabb fokukat DIOKLECIÁN alatt érték el, az új tan hívői a kínzások dacára is sza-

BARAKKOK. EDÉNYTISZTÍTÁS.

vihetők voltak: de volt oly abszolút ellentét is, melyet csak úgy lehetett megoldani, ha egyik részről feltétlenül lemondanak róla.

Nem akarunk beszélni a zsidóknál uralkodó körülmétekről, hanem a zsidóság részéről tanúsított merev ellenszenvről a képző művészet iránt, melynek ápolása a pogányságnál oly elterjedést és fontosságot nyert és a mely a teremtő emberi szellem legmagasztosabb megnyilatkozásaihoz vezetett. Ha ezen ellentétes viszonyban a zsidó vallás gondolkodás módja nyert volna szabad kezet, nem lett volna

porodtak. A keresztény vallás minden világi hatalom nélkül világhatalommá fejlődött, melynek később a pogányság nem tudott ellentállani. K. u. 250-ben körülbelül 50.000 volt az új hívők száma. VALERIUS keresztény üldözése után GALLIENUS visszaadta a vallásos helyeket s azokban a vallás szabad gyakorlatát; GALLERIUS Nikodémiában 311. ápr. 30-án a híres türelmi rendeletet bocsátotta ki, melynek értelmében a keresztényeket nem volt szabad üldözni.

Róma már régen megszűnt az imperátorok székhelye lenni, midőn CONSTANTIN

MAXENTIUS legyőzete után diadalmi bevonulását tartotta Rómába. Miután 326-ban felépítette diadalívét, többé nem látta Rómát, mert székhelyét állandóan a Boszporusz ő róla elnevezett városába tette. Mindedig még nem volt keresztény; de nővérének CONSTANTIA-nak LICIVS-sal Milanóban történt esküvője által a keresztény vallás a pogánynyal jogilag teljesen egyenlő lett s ezzel a világhatalom felé az első eredményes lépést megtette. Új templomok emelkedtek a régi szentélyek helyén, az egyház gyarapodása nagy árnyokat öltött, midőn CONSTANTIN halála előtt áttért a keresztény hitre s megtiltotta az istenszobrok felállítását, szentélyek építését és kijavítását és az isteneknek bemutatott összes áldozatokat. CONSTANTIN szükségesnek találta az egységes államvallást s ezt az ezerféle támadásból és üldözésből dicsőségesen kikerült új vallásban találta fel. És azzá lett! A győztes kereszténység azonban csak pirulással tekinthet vissza multjára, mert az üldözés és megvetettség korában nagyobb és tisztább volt, mint a győzelem után. Az üldözöből üldözött lett; fanatizmus és rombolási düh tört az előző idők alkotásai ellen s az üdvözítő vallás égő gyűlöletté vált olyanokkal szemben, a kik más hitet követtek. Világi hatalom távolléte miatt Rómában a püspök szabad kezet nyert, s növekvő hatalomra tett szert, melynek segítségével megalapította a hierarchiát, melyet CONSTANTIN erősített, SZILVESZTER-nek adván a lateráni palotát, a mely mellett ő az első nagy templomot építette.

CONSTANTIN birodalmát felosztotta az öt fia között, de a családba behatolt szeretet vallása dacára mégis a testvérgyilkosság átöröklődött. Nem sokára a testvérek közül csak CONSTANTIUS volt még életben s a Galliában ellene fölkelte ellencsászár: NEPOTIANUS legyőzése után megadta Rómának a 30 év óta nélkülözött örömet, hogy ismét császárt lásson falai között.

Róma még legnagyobb részt pogány volt és 423 templomban imádták a város bensejében a régi isteneket, sőt még a szenátus is ősi szokás szerint CONSTANTINT halála után ünnepélyesen istenné avatta. CONSTANTIUS ép úgy, miként atyja, egészen haláláig halogatta a megkeresztelkedést. Utóda, JULIANUS nyíltan visszapártolt a politeizmushoz, a nélkül azonban, hogy a világtörténelem utját csak kevéssé is megváltoztatta volna. Utódai: JOVIANUS

és VALENTINIÁN alatt, kik nyíltan vallották a keresztény hitet, a pogány vallás lassan-lassan eltűnt az előkelők köréből s csak a vidéki parasztnál maradt otthonos; e körülmény miatt kapta nevét is: pagánizmus, azaz parasztvallás.

Csalódunk, ha azt hisszük, hogy az új vallás tiszta erkölcstana a képzetek és előkelők körében javulást idéztek elő, mert csak úgy, mint azelőtt, korlátolatlanul uralkodott a fényűzés és élvágy s mindinkább elterjedő elpuhultságban kifogytak az erők. A nők csak a divat szeszélyeinek hódoltak; a kereszténység által hirdetett emberi jogok dacára nem akartak lemondani a rabszolgatartásról. Miként REUMONT mondja: «A keresztény házak nem nyujtanak más képet, mint azóké, kik a régi istentisztelethez hűek maradtak; a pogány élet szokásaival és babonáival sokszorosán áthatotta a keresztény vallást».

A nagy tömeg a munkától irtózva, gyönyöröknék és nyilvános szórakozásoknak adta át magát; ezek pedig pogányok voltak. A keresztény menyasszony, miként a pogány lármás utcai menettel, vonult a vőlegény házához, mithológiai képeket tartalmazó énekekkel s megbotránkozató táncokkal és arcjátékkal. A kereszténység átvette a pogányságból az amuletteket, az elrejtett gyógyító erőkben és varázsszerekben való hitet, babonás szertartásokhoz való ragaszkodását, bizalmát az auguriumokban és jóslatoiban. A világban uralkodó frivol és vallástalan dolgoktól elzárkózva, komoly elmékben megfogamzott az élet örök javai iránt való ellenkező törekvés, mely a végletekbe ment, t. i. a remeteség és kolostorba vonulás, mint azt SZT. ANTAL választotta s a többiek példája lett.

THEODOSIUS bezáratta a pogány templomokat és a régi istentiszteleket szigorú büntetés terhe alatt tiltotta. Ép úgy biztosította az orthodox egyház uralmát az Arianizmus fölött. Ez nem akadályozta meg, hogy fiainak, ARKADIUSNAK és HONORIUSNAK uralkodása alatt Róma dicsősége véget érjen. 410. augusztus 24-én ALARIK a nyugoti gótokkal megtámadta és kirabolta Rómát. Kivonulása után még egyszer fölemelte fejét a politeizmus, de nem sokára visszahanyatlott sirjába. 416. óta minden hivatalból kizárattak a pogányok s a mely templomot ALARIK hordái megkimélték, azt lerombolták s az istenek szobrai darabokra zúzták.

Róma bukása után következett természetesen a birodalom teljes szétmállása: Gallia elveszett, hasonlóképpen Brittánia, Spanyolországot a nyugoti gótok kerítették hatalmukba, Afrikát pedig a vandálok. 445-ben Ázsiából átjöttek ATTILA vezérlete alatt a huncsapatok, 452-ben pedig rablótámadásaikat Itáliára is kiterjesztették. Csak LEÓ pápa közbenjárására sikerült Rómát megmenteni s a hunokat visszavonulásra bírni. Nem volt oly szerencsés Róma kevéssel később a vandál GEISERIK-kal szemben, a ki a régi kor városainak már koldussá lett királynőjén

szagtól s a kéj- és vérszomj mámorától! ANTONINUS-tól CONSTANTIN-ig terjedő időközben a hanyatlás a művészetben jobban szembetűnő, mint a politikai életben. Már SEPTIMUS SEVERUS diadalivén micsoda csoportosításban vannak a megrokkant domborművek, milyen stíl nélkül való alakok és élettelen ábrázolás! Habár egyes épületek nagy vállalkozási szellemről tesznek tanuságot, de rossz technikájuk s a szerkezet helytelen alárendelése a díszitményeknek, jellegzetes sajátságuk. CONSTANTIN diadalivén annyira elszegényedettnek találjuk a művészetet, hogy

BARAKKOK. EBÉDKIOSZTÁS.

iszonyu rablást és pusztítást vitt véghez. Mégis, habár látszatra, minden díszől és gazdagságtól megfosztatott, felköltötte a barbárok rablási vágyát s 472-ben RICIMER alatt harmadik kirabolatást kellett elviselnie, míg végre ODOAKER a nyugotrómai császárságnak végét vetett.

Miként virágozhatott volna a szellemi élet, hogyan fejlődhetek volna a művészi erők Róma nagyságának, hatalmának és gazdagságának romba dőlése között, körülvéve az egyházatyák vallásának, erkölcesinek és erényeinek kimúltát jelző halotti

az e célra szétrombolt TRAJÁN diadaliv darabjaiból kellett a császár győzelmi emlékét összerakni s a hol el nem kerülhették CONSTANTIN győzelmét saját erejükől ábrázolni, csak szánalmas alakok lettek fáradozásaik gyümölcse. Ilyen mélyre sülyedt az ó-kor művészete, mely századokon át a tökéletesség magaslatán virágzott, hogy az emberi testalkat formáját és arányait csak a legszükségesebb mértékben tudta visszaadni, midőn hivatva érezte magát az új vallás szolgálatába szegődni.

MŰVÉSZET AZ I—IV. SZÁZADBAN.

A római művészet tulajdonképen etruszk eredetű, melyet Hellas ismerete és meghódítása s a Görögországból beköltözött művészek új irányba tereltek; idők folyamán azonban mindig több és több nemzeti sajátást olvasztott magába, úgy hogy teljesen nemzeti művészetté fejlődött. Az építészet volt az, mely az óriási birodalomnak megfelelőleg nagy vállalatokban, a kivitel gazdagságában nyerhetett kielégítő, s a rómaiaknak is tetsző megoldást. A fény- és pompaszeretet a lakóházakat palotákká varázsolta, a palotáknak rengeteg kiterjedést s a diszitésben határtalan fényűzést adott. A császárok egymást akarták felülmúlni a forumok, szentélyek, bazilikák, vásárcsarnokok, könyvtárak stb. építésében. A győzelmeket és hódításokat diadalvekekkel örökítették meg, a cirkuszok, színházak, amfiteátrumok óriási arányokat öltöttek; a fürdők és thermák részére minden kiterjedést kicsinyeltek; a siremlékek óriási épülettömbök lettek, melyek több mint ezer éven át érdítmény gyanánt szolgáltak és — mint HADRIÁN mauzoleuma — egész épületcsoport alapját képezi. Ezen építmények közül, melyekhez vízvezetékek, hidak, várfalak stb. tartoznak, kiválóan csak a siremlékek, szentélyek és bazilikák érdekelnek. A siremlékek nagyon különbözők voltak, a szerint, a mint a holttestet eltemették vagy elégették. Utóbbi esetben a hamvakat urnába tették s úgy vagy egyes siremlékekbe, vagy nagyobb számmal a kolumbáriumokba, melyek az urnák részére kis cellákból állottak. Ha a hullát eltemették, akkor erre rendszeren kőből készült s domborművekkel diszitett sarkofágot használtak, mely többnyire a földalatti sírboltban talált helyet. E sírboltok felé a szokásos halotti áldozatok miatt gyakran a házi és családi, avagy más istenségnek ajánlott szentélyt emeltek.

A szentély az etruszk szokás szerint eredetileg csaknem teljes négyzet alakú volt, csak később vette fel a hosszukás alakot, elég mély előcsarnokkal (prostylos) a cella előtt s peripteros vagy pseudo-peripteros oszlopsorral körítve. A cellában állott az oltár. A derékszögű alaprajzot gyakran a köralakú váltja fel, mint azt VESTA szentélyénél Rómában és SIBILLA szentélyénél Tivoliban láthatjuk.

Azonban a keresztény-olasz műtörténetre nézve legnagyobb fontosságú ókori építmények: a bazilikák. Oszlopsorral körülzárt részben vagy egészben földött helyiségek voltak ezek hosszukás alakkal, bennük igazságszolgáltatást is gyakoroltak, de tulajdonképeni rendeltetésük az volt, hogy vásárcsarnokokul szolgáljanak. A bíróság ítélkezési helyét a magasabbra emelt tribunál képezte, mely különösen később félköralakú alaprajzot nyert; az egész a keskenyebb oldalon volt, alatta a szükséges pincészerű helyiségnek kellett lennie. Az oszlopsorok az épület belsaját hajókra osztották, a középső hajó magasabb volt s egyuttal szélesebb is. A mellékajók gyakran emporával voltak ellátva. A leghiresebb bazilikák a régiek közül: a BASILIKA ÜLPÍA és B. AEMILIA, a legutolsót MAXENTIUS kezdte és CONSTANTIN (a kinek nevét is viseli) fejezte be; SYMMACHUS a hosszoldalán második bejáratot készített, szemben vele absist. Eredetileg csak az egyik keskeny oldalán volt homlokzat a főbejáratnál szemben. félköralakú tribunál, mint a középhajó záródása; említett változtatás szerint pedig úgy a keskeny, mint a hosszú oldalon. Voltak e nyilvános bazilikákon kívül magánbazilikák is, a gazdagabb lakóházak és paloták kiegészítéséül, könyvtárak és képtárak mellett. Leghíresebb magánbazilika volt LATERANUSÉ.

A faragott kőépítkezés helyét a téglalap-építkezés foglalja el. Kezdetben nagy gondot fordítottak a kockakő megmunkálására, azonban később mindinkább elhanyagolták s a falazás is e sorsra jutott. A téglák hosszúkás, vékonyak, keményre és szép vörösre voltak kiégetve. Vagy vízszintes rétegekben falaztak vastag habarcsréteg közé, felvátva apró kockaalakú tuffkődarabokat helyeztek közbe (paralel vagy szög alatt a vízszintes réteghez), vagy pedig ferdén (opus spicatum). Nagyon feltűnő s szembeötlő a faragott kőfalazás hanyatlása, melyet még a második században is pontosan és izléssel teljesítettek.

A szerkezetet illetőleg a római építőművészet nem oly jellegzetes és sajátos, mint az etruszkoktól átvett boltozat, mely tökéletesen, a faragott kőépítkezésben pedig nagyszerűen vitetett ki. Az erőátvitelre azonban még mindig vízszintes

gerendát alkalmaznak az oszlopok között s csak DIOCLECIÁN idejében kötik össze az oszlopokat ívekkel és boltozatokkal.

A görög építészeti diszitmények honosultak meg a rómaiaknál, csak hogy szabadon dolgozták fel. Így nagyon kevés hasonlatot fedezünk fel a görög dóroszloprend és a toszkánai között. A jóniai oszloprenddel már nem bántak oly erőszakosan, habár sokszor megelégedtek a csigavonalak jelzésével, mint pl. a Colosseum féloszlopainál; máskor a sarokoszlopoknál a párnát teljesen elhagyták s a csigák szabadon függtek a sarkokon. Legkevesebb változást szenvedett a korinthusi oszloprend, a mely gazdagságával megfelelt a rómaiak pompaszeretetének. Néha még több csigavonalat és leveleket alkalmaztak, néha azonban ellenkezőleg, mint a Colosseumnál, beérték sima és letompított levelekkel.

E három oszloprendhez a római még egy negyediket, a kompozíciót csatolta, melyben a korinthusi fejezet a jóniai csigáival és tojás s gyöngydiszítésével egyesítve alkalmaztatott. Természetesen magától jött a gondolat, hogy az architrav, párkány, tympanon stb. gazdagabb kiképzést nyerjen a diszítésnél (pl. a korinthusi párkány fogrovatai helyett konzolok jöttek); szerkezeti jellegük annyira elveszett, hogy egyáltalán az építő művészet inkább diszitő művészetté süllyedt, a nélkül azonban, hogy csak árnyékába is léphetne ama szépségnek, melyet az AUGUSTUS korából fenmaradt emlékek felmutathatnak.

A szobrászok műtermeiből nagy számban kerültek ki a szobrok és szobrocskák, ideális vagy valódi alakokat ábrázolva, melyeknek hasonmása természetes, óriási vagy kicsinyített méretekben, márványból, ezüsből, ércből, terrakottából és stukkóból szentélyek, paloták, lakóházak és sir- emlékek, forumok vagy más nyilvános helyek, kertek, villák, thermák, színházak, cirkuszok részére; továbbá domborművek, melyek szentélyek, paloták, diadalívek, siremlékek, szarkofágok, oltárok részére diszítésül szolgáltak, azonkívül pénzek, érmek, fegyverek, házi és templomi eszközök stb.

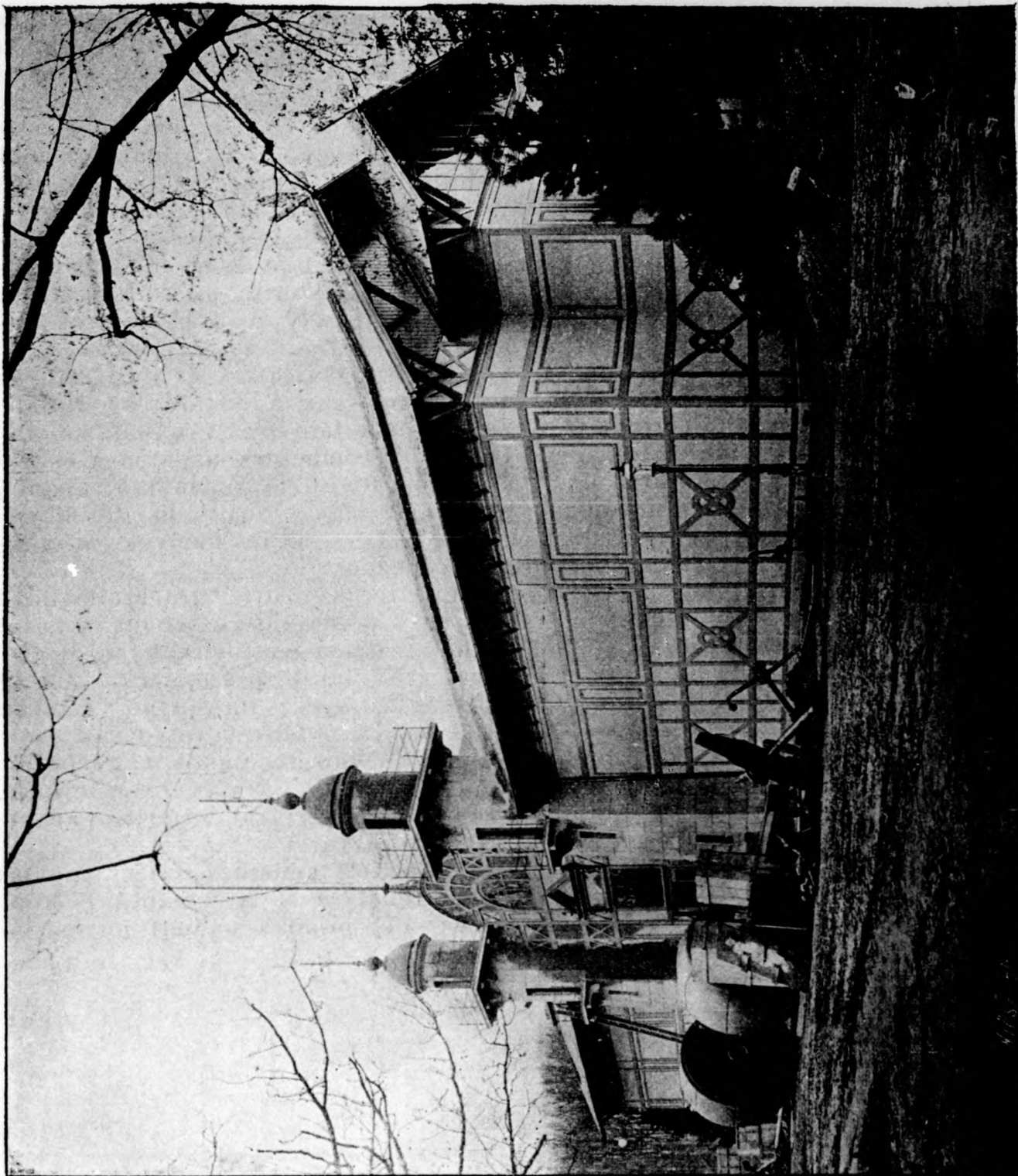
AUGUSTUS korában oly tökéletességre jutott, hogy a régi görög művészettől nem maradt hátra. Ilyen alkotás pl. VIKTÓRIA szobra BRESCIÁBAN, MINERRVÁÉ TURINBAN, melyet áthat a szép iránti érzék, az emberi és állati mozgások és alakok teljes ismerete, minden naturalizmus mellett is

az alakítás és kifejezés idealizmusa, úgy hogy ilyen műveket kétségkívül a klasszikus alkotások közé kell sorolnunk. Mig a görög plasztikában az általános emberi tulajdonságok vannak kivételképen kifejezve, a római művészet ellenkezőleg, dacára a görög befolyásnak, individualizmusra törekszik és már TITUS alatt (diadalivén), még inkább TRAJÁN idejében (az emlékoszlopon) látunk oly alakokat, arcvonásokat, viseletet, fegyverzetet, melyek erős nemzeti jellegűek.

A meztelenség stilusa megkövetelte a rendes, egészséges testalkatot és természetességet, de a régi jó időkben még széles formákban mozgott; az öltözet a testrészeket és arányokat érezteti, az alak mozgásához idomul és széles síkok mellett sok hosszú és keskeny és puha kis törésű ráncai vannak. A domborművekben eleinte nagy világosság és egyszerűség uralkodott, habár néha az alakok túlsufaltsága miatt szenved. Az előadási mód a feladathoz képest változik: harcok, vadászatok, mitológiai jelenetek élethűek és természetes kifejezésűek. A művészi erők hanyatlása idejében a teremtő erő és képzelet megcsappant (mint SEPTIMIUS SEVERUS diadalivénél). Vallási jelenetek, áldozatok, imák stb. ábrázolásában megtartja a rituális szokásokat. Az imádkozás fölemelt és kitért karokkal s fölfelé fordított arccal történt, áldáskor vagy eskütételkor a jobb kéz három első ujját emelték fel; az aureolát, mely először az egyiptomiaknál, aethiopoknál, perzsáknál és punoknál jön elő, istenek, később emberek feje fölé is tették kitüntetésképen.

A golyó és a jogar az uralkodás jelképe volt, a pálma és koszorú a győzelemé. Nagyon fontosak a keresztény művészetre a szarkofágok egyes jelképei és jelenetei. Így mindenekelőtt a BACCHUS mithosa és a bor ünnepe előadásai, mint a halál által megnevesített és megváltozott természet jelképei; továbbá alakok a következő jelentőséggel: oroszlán, mely embereket, állatokat szétmarcangol, jelezve ez által a halál mindent elpusztító hatalmát; feldönt gyümölcsös kosár, melynek tartalmát állatok falják fel, miként a lélektől megfosztott test is a férgek martalékává lesz; madarak, melyeknek folyton megújuló toltazata a lélek halhatatlanságát jelezte. Gyakran látni pásztort, a mint nyáját őrzi, vagy egy juhót visz vállán.

Nevezetes művészeti ágat képeztek a diptychonok. Közönséges társadalmi szük-

M. Á. V. GÉPCSARNOK.

ségletből keletkezett mint irótábla, melynek viaszszal bevont belső oldalán irtak, a másik oldalán gomborműszerűleg díszítve, később fényűzési cikké és műtárggyá fejlődött, különösen értékes volt, ha elefántcsontból készült.

Feltűnő, hogy a szobrászat hanyatlásakor nemcsak értelmetlen alakokat teremtett, hanem érzékét az arányok iránt is elvesztette. Mert habár még CONSTANTIN után is készítettek oly munkákat, melyeken a régi művészet visszfénye látható, mégis észrevehető a műérzék hanyatlása, midőn CONSTANTIN diadalivére bábokhoz hasonló szárnalmas alakokat raktak. Csak az elefántcsont-szobrászatban maradt a finomabb érzék továbbra is uralkodó, a mint az még a IV. és V. század diptychonaiból kitűnik.

* * *

A római korból származó festmények csaknem ismeretlenek maradtak volna előttünk, hogy ha TITUS idejében a VEZUV kitörése következtében elpusztult HERKULANUM és POMPEI romjait a múlt század végén ki nem ásták volna a hamuból és lávából. Itt tanultuk megismerni, mint oly művészetet, mely a lakóhelyiségeket az életből és mitológiából vett jeleneteket ábrázoló képekkel a legderültebbé tette. Minden esetre ezekhez hasonló művek a császári paloták. TITUS thermái stb. romjai között is találtattak Rómában és a városon kívül, de nem oly nagy számban és változatban, mint a parthenopasi öbölben, a dúsgazdag rómaiak kedvenc tartózkodási helyén. E festmények enkausztkus módon, vagy a fresko voltak a falra festve. Festett táblák, a minőket a szentélyekben és magáncsarnokokban felfüggesztettek, egy pár töredéket kivéve, nem maradtak ránk. Azonkívül nagy szorgalommal és tökéletességgel üzték a mozaik

dolgokat, különösen szentélyek, thermák, szobák, előcsarnokok padlóinak díszítésére.

Dacára, hogy az idetartozó, ismeretes festészeti műtárgyak a legjobb római szobrokkal egy időben keletkeztek, mégis műértékre nézve hátramaradtak. Az alakok nem mutatnak beható, lelkiismeretes tanulmányra; a test kellemes, mondhatni lágy körvonalu, de biztos és határozott formaérzék nélkül; a mozdulatok inkább kecsesek, mint kifejezéssel teltek, az arcvonások igen közönségesek, nagy szemekkel és kis orral. A ruházat lehetőleg a testhez simul, hogy a körvonalakat jobban feltüntethessék. A ráncok vékonyak s csak ott vannak, a hol a szövet össze van huzva.

Jellegzetes tulajdonsága az antik festészetnek a rendszerint csak rámutató előadási mód, mely a szenvedélyek közül legalább a drámait tünteti fel.

Kerek csoportosítást az antik művészet nem ismer, sem a fokozatos elrendezés elvét, sem a fény- és árnyhatások tanát. Figyelmet érdemelnek az istenek és istennők fejei fölött levő fénykör. Legmagasabb célját ama szabad díszítésekben éri el, melyekben a festmények kiegészítő részt képeznek.

Fantasztikus, czifra, virágszállakhoz hasonlító oszlopberendezéssel lugasokat épít fel, melyeknek egyes párkányait levél- és virágfüzerek kötik össze, tarka szalagok díszítik; az egész mosolygó színekben tündöklök. Díszedények, madarak és más kis állatok, lebegő alakok vagy berámázott képek töltik ki az üres tereket, a lábazat és a friz meanderforma arabeszkkel czifrázva.

Mindamellett kellemes hatást gyakorolnak a kedélyre s a szemnek is kedves a tarka, de mind a mellett jól eső sokféleség.

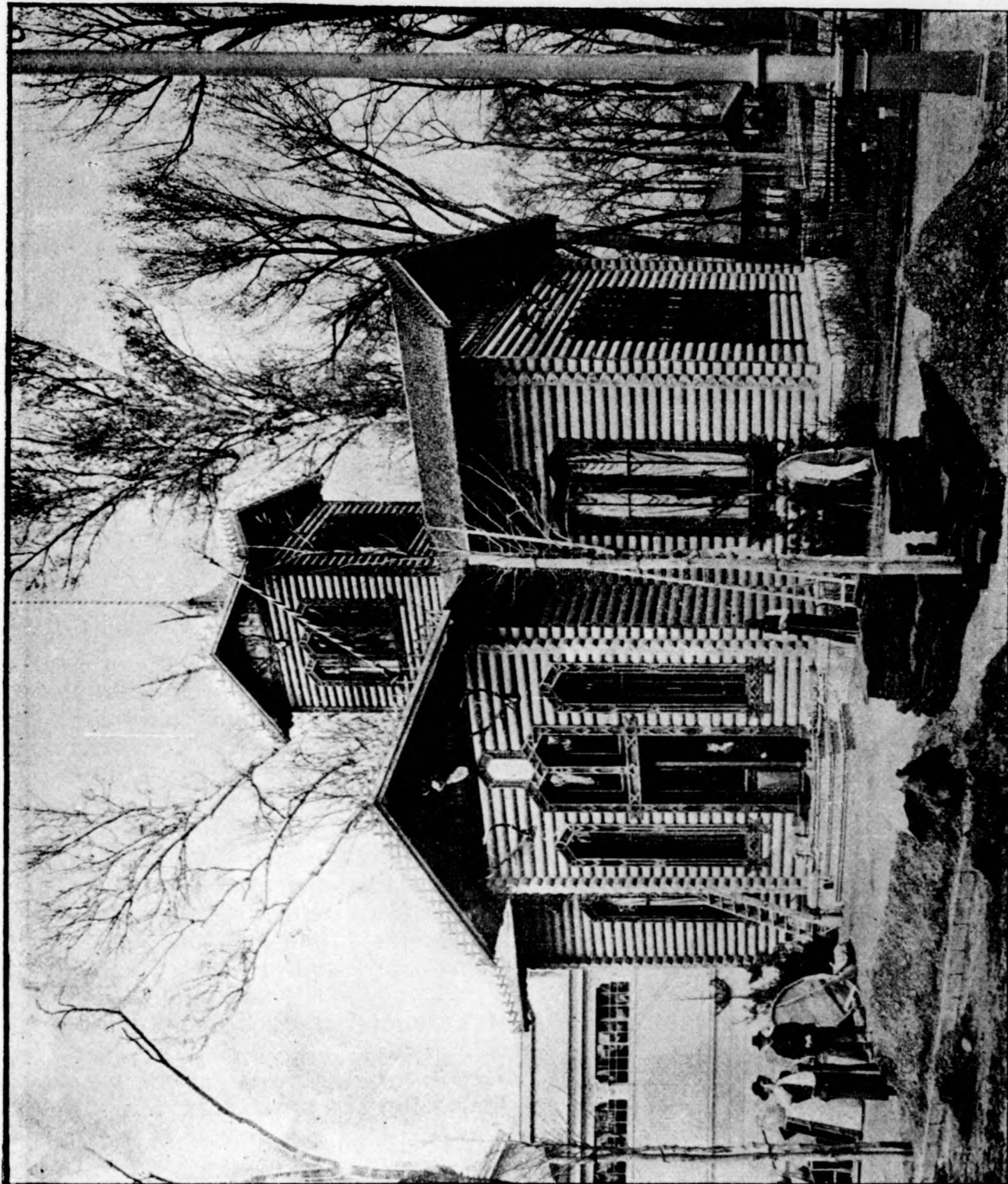
„FONTAINE LUMINEUSE.“

(198 oldal).

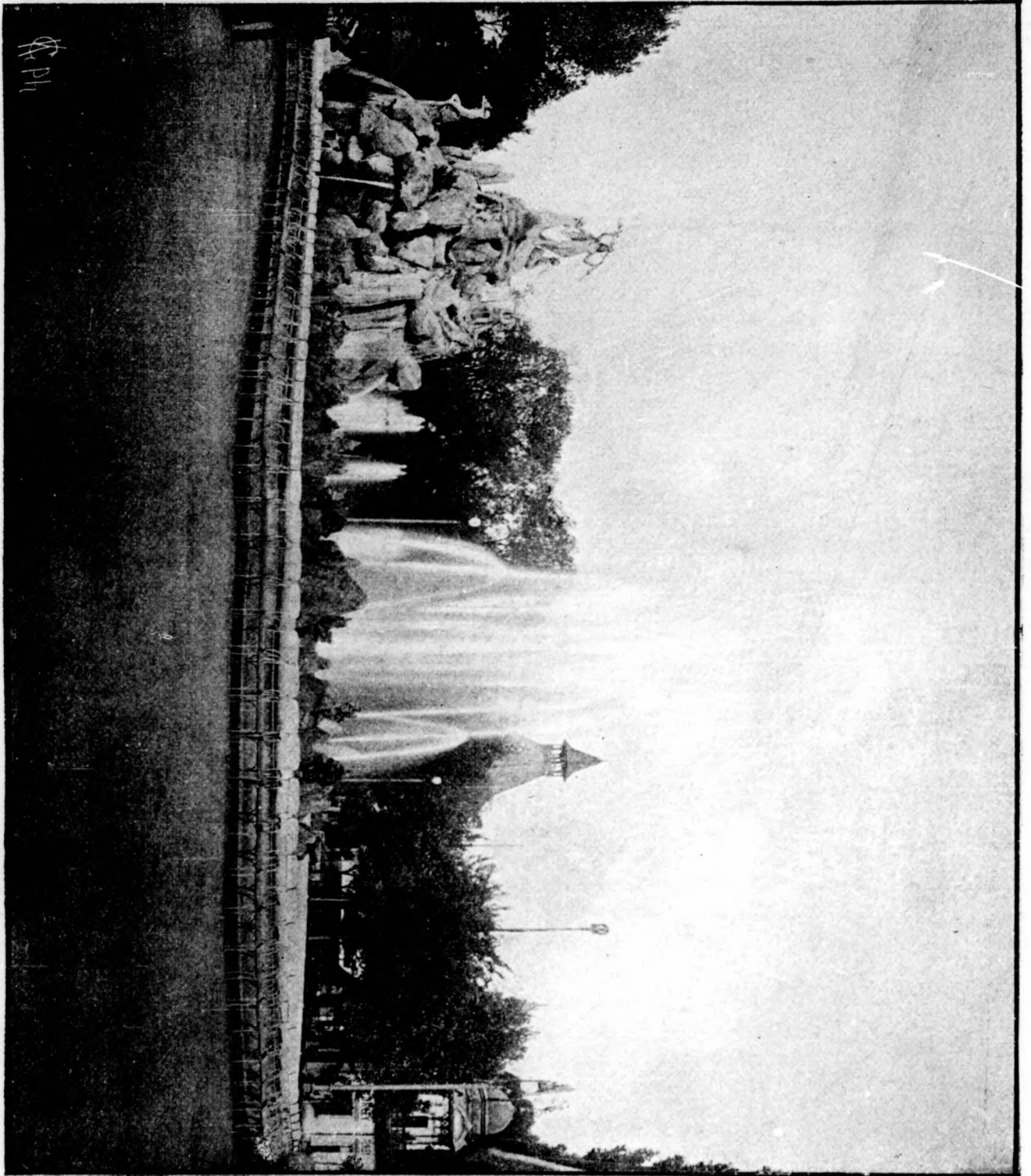
Azon sok szemrontó alkotás közzé, mely kiállításunk esztétikai értékét oly sikeresen leszállítja, — sajnos, a színes szökőkút is tartozik. E műnek az lenne a célja, hogy a korzón sétáló közönséget gyönyörködtesse; de eme szándékot a tervezők nem

tudták, vagy inkább hanyagságból nem is iparkodtak elérni. Arról nem tehetnek, hogy helyhez voltak kötve s ama hely nem a legszerencsésebb, de a mit ott alkottak, legalább az lett volna jobb.

Vegyük csak szemügyre a sziklacso-

CÓBURG HERCEG PAVILLONJA.

PH

FONTAINE LUMINEUSE.

portot; elrémülve látjuk annak idomtalan-ságát; minden «élethűség» nélkül vannak egymásra hányva a kövek; nincs bennök semmi jóleső elhelyezés. Pedig nem kellett volna mást tenni, mint egy természetes sziklacsoportot lemásolni s azt oda állítani, kétségtelen, hogy nem sértené a szemet, mint ez a «műszikla». A sziklából kiömlő források sem felelnek meg a természetesnek; hiszen ki látott olyat, hogy a kődarab közepéből jön ki a víz!

Az is kellemetlen a szemnek, hogy az otromba kőhalmazon mindössze egy tenyérnyi zöld fü van! pedig nem ártott volna valamivel többet rászánni, legalább enyhítette volna az egész csoport rossz hatását.

Egyáltalán nagy kár volt az egész szökőkutat az iparcsarnok elé állítani, mert a hatást úgy is eléggé rontja a cél és értelmesség nélkül oda állított obeliszk.

A szobor-alakok úgy tűnnek fel, mintha az ezredéves nagyobb dicsőségére tervezett gyatraságok csodálatára mentek volna fel a sziklára s nagyon mulatságosnak találnák, hogy az emberek a kiállítási műalkotások legnagyobb részén megbotránkoznak. Pedig ugyancsak nehéz volt nekik a sziklákra halfarkban végződő lábaikkal feljutni! s nagy keservesen feljutván, hasra feküsznek s úgy gyönyörködnek a vidék szépségében a vízi nimfák — víz nélkül.

A szökőkut összességében, sem az egyes alakok külön-külön nem nyújtják azt az élvezetet, melyet pedig oly sok pénzbe kerülő alkotástól méltán elvárunk.

A csoportosítás nagyon kedvezőtlen; az még találhat mentséget abban, hogy a rendelkezésre álló terület korlátozva volt; azt azonban még sem értjük, miért eresztik a vizet oly tömött sugárban, melynek semmi hatása nincs.

A franciák már jobban értenék a dolgot s a vizsugarat nem így bocsátanák fel, hanem finoman, poralakban elosztva s sokkal szebb alakzatokat tudnák a sok vizsugárral létrehozni.

Végeredménykép véleményünk (s ezt sok műértő és laikus is elfogadja), hogy kár volt ennyi pénzt elpazarolni, vagy ha a pénz mellékes volt a tervezőknél, ne lett volna a gondos kivitel is mellékes.

Tervezők MÁTRAY LAJOS szobrász és MARMOREK O. építész. Költség 100.000 frt, ebből a kőhalmak, a szobrokkal együtt 36.000 frtot, míg a gépezet 64.000 forintot emésztettek fel.

A szökőkut szerkezetét röviden a következőkben ismertetjük:

A kut földött részét a 15·6 m. hosszú és 9·6 m. széles nagyobb kamara, a 10 m. hosszú és 6 m. széles kisebb kamara, a 8·3 m. hosszú és 6·2 m. széles elliptikus kamara és a 0·5 m. hosszú és 2 m. széles folyosó alkotja, melyet lépcső köt össze a lejáró akna faházával. A nagy kamarában 10 öntöttvas-oszlop tartja a födelet.

E négy helyiségnek és az oszlopok alapfala a nádfalak beverése után egyszerre épült, midőn ezek 1·5 m. magasságig készen voltak, a nagyobb és kisebb kamarákat betonozták ki 30 cm. és 20 cm. betonréteggel a két réteg közzé 3 réteg aszfalttal itatott izoláló nemezlapokat tettek. Ezek után még 10 cm. betonvakolattal bevonták.

A salakbetonból készített sziklákat Monier rendszere szerint készült fél elliptikus alakú kupola tartja, melynek nagytengelye 8·5 m., kistengelye 6·2 m., magassága 4·6 m., vastagsága mintegy 12 cm.

A szökőkut gépészeti berendezése három részszel bir: hidraulikus és elektromos részszel és a színjáték létrehozására való optikai készülékkel.

A vizszivattyuzásra 2 Worthington-féle gőzszivattyú áll rendelkezésre, melyek percenként 12.000 liter vizet szolgáltatnak s a vizsugár nagysága szerint 1—6 atm. nyomást fejtenek ki. E szivattyúk a vizet 5 szivófejen szivják a kut medencéjéből s összegyűjtve egy más csővezetékhez nyomják, mely a kamarákhoz vezet s ott elágazván, a szökőkut minden részéhez juttatnak vizet. — Ezek közül egy cső az elliptikus alaprajzú kamarában levő csőgyűrűbe torkol, mely 7 db 2¹/₂ hüvelykes cső segítségével a kupolába erősített 7 elliptikus szájját látja el vízzel; ezek alkotják a sziklából előtörő 7 parabolikus sugarat. A vízmedence vizsugaraihoz és sugárkévéihez szintén gyűrűs csővezeték szolgál, úgy hogy a vizsugarak játékát a kamarákból könnyen igazíthatják, csupán a parabolikus sugarakat nem módosíthatják; ezek csövei állandóan nyitva vannak s ugyszólván a csővezeték biztonsági szelentyűit alkotják, mert nagyobbodó nyomás esetén több vizet lövelnek ki.

A szökőkutakat tápláló csővezeték két főcsoportra oszlik: az egyik az elülső fő- és ezt körítő 8, a másik a szikla előtt elhelyezett közbülső 6 világító aknához szolgál. Mindegyik aknából egy központi

vizsugár s ezt körítő sugárkéve szökik fel. Az utóbbiakat vagy finom vizsugarak, vagy pedig rozetták alkotják olyformán, hogy e sugárkévek és rozetták váltakozva működhetnek.

A vizsugarak és sugárkévek megvilágítására szükséges villamos áramot a GANZ és TÁRSA cég szolgáltatja.

A parabolikus sugarak reflektorai gömb alakúak s a szénpálcák közel függőlegesen állanak. A konvergáló sugarat 45° alatt állított tükör veti a sugár szájzója előtt szintén 45° alatt helyezett tükörbe olyformán, hogy a folytonosan kuposodó elliptikus sugárnyaláb az elliptikus szájzóba illik.

Mivel a lámpás, a homorú gömbtükör és az egyik siktükör közös vaskereten állanak, melyet csuklók körül forgó második vaskeret tart, az egész rendszert kézikerek segítségével úgy igazíthatjuk, hogy az alsó siktükör 45° -nál kisebb szög alatt is beállítható, a lámpás pedig a homorú gömbtükörhöz közelebb vagy távolabb helyezhető. Mikrométer csavarok által a szénpálcákat a sík tükörtől jobbra-balra vagy előre-hátra tolható, ezenkívül a felső tükör és a parabolikus sugár szájzója tetszőlegesen beállítható.

A reflektorok fölött látható világító aknákat 15 mm. vastag üveglap fedi, mely fölé a szökőkut vizlövelő szájzója vagy rozettája illik. A reflektorból kiáramló és a reflektor előtti színes üvegekkel festett villamos fény áttör a 15 mmes üveglapon és az utjában talált vízceppeket és sugarakat megfesti.

A legmagasabbra felszökő vizsugárt három színre lehet festeni, ennek nagyon egyszerű a magyarázata.

T. i. a fősugárt kerítő sugarak és kévek egy része 12 m., a másik része 21 m. magasságban a fősugárt keresztezik s mert a világító aknák reflektorai is ez irányban lövelik ki a fényt, a közbülső sugarat három színre festhetik.

A fősugár első része saját aknájából nyeri a fényt 12 m. körül a 12 m.-ig felszökő sugarak reflektoraiból, míg a legfelsőbb magasságban a 21 m.-ig felszökő sugarakétól.

A vizsugarak keresztezik ugyan a fősugárt, de nem metszik, míg a reflektoraikból kiáramló fény metszi s így érhető el a három színre való festés.

A színváltás is egyszerű. Minden lámpás fölött, a parabolikus sugaraknál pedig a két 45° alatt állított tükör között lapos vasból való szekrények vannak, melyekben apró görgön futó 5 db keret mozoghat. Mindegyik keretet ólomból való \perp alaku ruddal 9 db $\frac{16}{16}$ cm. négyzetre osztották be, ezekben vannak a színes táblák. A nagy hőségben könnyen elpattanó üveglapok leesését a keretek aljára erősített drótháló akadályozza meg. A legelső keretben vörös, a másodikban sárga, a harmadikban zöld, a negyedikben sötétkék, ötödikben világoskék üveg van.

A színváltást emeltyükkel idézik elő. Egyes csoportokban az egyszínű üvegek össze vannak kötve sodronnyal s így zárt gyűrűt alkotnak. Egy emeltyü-rendszer által eme sorozat változtatható.

M. Á. V. GÉPCSARNOKA.

(205. lapon.)

Szokatlan kiképzésű főhomlokzatával. RAY REZSŐ nem érte el azt a hatást, melyre törekedett. Nem rossz, csak hogy nagyon üres, kiváltképen a fél kör alakú üvegfal, melynek összefüggése a többi testével nagyon bizonytalan, majdnem semmi.

A két szárny kiképzése jobban sikerült, jobban mint a két toronyforma felépítmény.

Különben ha több pénz lett volna

reá szánva, valószínű, hogy az épület is sokkal jobb hatást kelthetne, mert több, illetve jobb dísz lehetett volna felhasználni. Így sincs azonban rossz hatása, csak hogy közepes eredményt ért el vele a tervező.

Az emeletes épület cölöp alapon nyugszik, favázás fal kideszkázva és vakolva, kettős aszfalt-péplemez fedéssel. RAY R. tervei szerint épült 1650 m. területen 70.000 frtért.

CÓBURG HERCEG PAVILLONJA.

(205. lapon.)

CÓBURG herceg nagyon csinos pavillonnal vett részt kiállításunkban s oda törekedett, hogy szebb épületekben amugy is nagyon szegény kiállításunkat, ha nem is nagy és monumentális, hanem kicsi és talán épen azért tetszetős csarnokkal gazdagítsa.

A pavillon borona-fallal bír s ez által is unikum a sok ismert és unos-untalan használt motivumok között. A csinos kivitelben legnagyobb szerepe jutott az ablakkereteknek, melyek igazán tetszetősek.

Csak az a kár, hogy a centrumból fölemelkedő emeletes toronyforma képződés nem nyerte tetőzetében a legszerencsésebb alakot, mivel nagyon alacsony és nyomott. De ez, többi jobb arányai mellett, nem zavarja annyira a hatást, mint azt más rossz arányu épületeknél lépten-nyomon tapasztaljuk.

A pavillon pilota alapon épült, favázasa deszkázva van s borona-fala utánzat, tetőzete zsindelylyel fedve. Beépített terület 200 m², építési költség 10.000 ft.

A KIÁLLITÁSI BARAKKOK.

(193—200. oldalokon.)

Jelen cikkünkben nem azért ismertetjük a kiállítási barakkokat, mintha azok építészeti szempontból valami érdekes alkotások volnának, sőt attól nagyon is távol állnak; de nem is volt szükség, hogy gondosabb és költségesebb kivitelben készüljenek, mert egyszerű célra alkottattak, annak pedig teljesen megfelelnek.

A kiállítás igazgatósága meg akarta könnyíteni a szegényebb sorsú földmives népnek a kiállítás megtekintését s ezért gondoskodott több kedvezmény mellett olcsó lakásról és ellátásról, melyet a barakkokban s a vele kapcsolatos népkönyhákban kaphat a szegényebb sorsú iparos, munkás, földmives.

Eme barakkok a Stefánia-utba torkoló Egressy-ut jobb oldalán terülnek el, még pedig öt darab egyenként 100 emberre berendezve. Tehát a barakkokban naponta ezer ember kaphat helyet, élelmet; esetleg 1500—1700 is. Az ebédért,

vacsoráért, esetleg reggeliért 10—10 krt kérnek s ezt szívesen adja meg a szegény ember; van sok olyan is közöttük, a ki főtt hust hónapokon keresztül alig lát s ennél jobbat nem evett.

A kiszolgálást sok szép és előkelő hölgy végzi, DÁNIEL ERNŐNÉ védnöknő és HIERONYMI KÁROLYNÉ elnökné felügyelete alatt.

A barakkokban példás rend uralkodik, a mi a barakkfelügyelőnek s az állandóan oda kirendelt 18 főnyi rendőrségnek köszönhető. Éjjel még 11 kalauz is ott tanyáz, nappal pedig a vidéki csapatokat vezetik.

Hogy milyen jótétemény ez a szegény népre, világosan kitűnik abból a tényből, hogy augusztus végéig körülbelül 32.000 ember nyert ellátást és éjjeli szállást a barakkokban.

Fénykép után készült illusztrációink a barakkok külsejét, belsejét s az eleség kiszolgálást tüntetik fel.

A MAGYAR ORSZÁGOS TECHNIKUS-KONGRESSZUS.

A kongresszuson 900 tag vett részt és az ülések is igen látogatottak voltak. A kongresszus következő határozatokat hozta:

I. Az 1896. évi magyar első, műszaki kongresszus mind a műszaki karnak, mind a közérdeknek szempontjából sürgősen szükségesnek tartja oly törvénynek a meghozatalát:

1. a mely a mérnöki, építészeti és gépészmérnöki, valamint hasonló más címeknek a viselhetését, méltányos átmeneti intézkedések és kivételekkel, rendszeresen csak a műegyetemi tanulmányok sikeres bevégzésétől, nevezetesen megfelelő műegyetemi oklevelek, vagy azokkal egyenértékű abszolutoriumok birtokától tegye függővé és a mely a címek bitorlásának kellő megtorlásáról gondoskodik;

2. a mely törvény a mérnöki és építészeti foglalkozásokat szabatosan körülírva, azok gyakorlatjogát kizárólag az 1. pont értelmében minősített mérnököknek, illetőleg építészeknek biztosítja; továbbá u. n. mérnöki, építészeti vagy gépészmérnöki irodák bírására, vagy vezetésére kizárólag a törvényesen minősített mérnököket, építészeket, illetőleg gépészmérnököket jogosítsa;

3. a mely törvény a jogos gyakorlat biztosításának és a műszaki címek viselésének az ellenőrzésére, egyelőre Budapesten, az ügyvédi kamarának mintájára szervezett műszaki kamarát rendszeresítsen három alosztálylyal a mérnöki, építészeti, illetőleg gépészmérnöki ügyek végzésére;

4. a mely törvény a fenálló törvénynek a műszaki gyakorlatra kedvezőtlen szakaszait és az ezekből kiinduló miniszteri rendeleteket hatályon kívül helyezze;

5. a mely törvény végre a kormányt felhatalmazza, hogy mutatkozó szükség esetén, mind a gépészmérnöki kar gyakorlatjogát, mind a bányamérnökök cím-

és gyakorlatjogát miniszteri rendeletek útján közelebbről szabályozhassa és ha célszerűnek látszanék, a műszaki kamarai intézményt a főbb vidéki központokra is rendeletileg (?) kiterjeszthesse. A bíróság előtti szakértői működés csak azoknak a gépészmérnököknek engedtesse meg, a kik az 1. pont alatt körülírt kvalifikációval bírnak.

II. 1. Az országos műszaki kongresszus az egységes középiskola megalkotását a műszaki kar érdekében levőnek tartja és átmeneti intézkedésül sürgősen ajánlja a latin nyelvnek kötelező tárgyaló felvételét a reáliskolák megfelelően módosítandó tantervébe.

2. Az országos műszaki kongresszus a kir. József-műegyetem megfelelő ujjáépítése és korszerű teljes felszerelése után örömmel üdvözlőné a második magyar műegyetemnek alapítását és annak majdani székhelyül a második, vagy a tervezett harmadik egyetemnek székvárosát ajánlja.

III. «Az első magyar országos technikus-kongresszus a technikusok helyzetét az állami és közszolgálatban megfelelőnek nem tartja és felhívja a Magyar Mérnök-és Építész-Egylet választmányát, hogy a kormánynál, közhatóságoknál és általában az egész magyar társadalom körében, minden rendelkezésre álló módon hasson oda, hogy a technikusoknak alkalmaztatásuk körében jogosult igényeik kielégítést nyerjenek.»

IV. 1. A magánmérnökség szervezése a műszaki kar, az állam és a közérdek szempontjából szükséges.

2. A magánmérnökséget jogosan illető munkakör, vele kapcsolatban a magánmérnöki foglalkozásra való jogosultság törvénynyel irassék körül.

3. Szükséges, jogos és üdvös az állam kezelése alól mindama műszaki teendőket kivonni, melyek nem tartoznak a szigo-

ruan vett állami műszaki adminisztráció és ellenőrzés keretébe és soroltassanak a magánmérnökséget jogosan megillető munkakörbe.

4. Hogy a magánmérnökség szervezése helyes irányban induljon, szükséges, hogy a magánmérnöki gyakorlat ne szabad foglalkozás, hanem kvalifikációhoz és már szerzett gyakorlathoz kötött legyen és az ügyvédi kamarához hasonló fegyelmi hatóság, a mérnöki kamara gyakoroljon megfelelő ellenőrzést a magánmérnökök működése fölött.

5. A magánmérnöki intézménynek ily alapon való szervezése, munkakörének körülírása és törvényes intézkedésekkel való biztosítása érdekében szükséges, hogy a kormánynál megfelelő lépések tétessenek.

6. Bizassék meg a plénum nevében a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet az ezen

határozatok érvényesítése érdekében szükségessé váló további intézkedések megtételével

V. 1. Az I. magyar orsz. technikus-kongresszus úgy a bíróságok és a közigazgatási felsőbb bíróság ügykörébe vágó műszaki vitás ügyeknek, valamint minden egyéb országos érdekű technikai kérdésekben az összes kormányhatóságoknak véleményező fórumául szolgáló országos törvényszéki műszaki tanácsnak törvény útján leendő életbe léptetését szükségesnek tartja.

2. Az I. magyar országos technikus-kongresszus felkéri a Magyar Mérnök- és Építész-Egyletet, hogy az országos törvényszéki műszaki tanácsnak törvény útján leendő életbe léptetését a kormány, illetve az országgyűlés előtt mihamarább sürgősen kérelmezze.

PÁLYAZATOK.

Ő Felségének, I. FERENC JÓZSEF királynak 50 éves császársága emlékére alapítandó alsó-ausztriai tartományi «hülyék-intézeté»-re Mauer-Oehlingben Amstetten mellett (Alsó-Ausztria) terv- és költségvetési pályázatot hirdet 1896. febr. 11-én kelt országgyűlési határozat alapján az alsó-ausztriai tartománygyűlés. Három díj fog kiosztatni: első díj 5000 korona, második 3000 és a harmadik 2000 korona. Pályázók a feltételeknek megfelelő és jeligével ellátott terveiket és a pályázó nevét, lakását tartalmazó, lepecsételt és jeligével ellátott borítékot legkésőbb 1896. okt. 15-én déli 12 óráig nyujsák be Bécsben, I. Herrengasse 13. az alsó-ausztriai tartománygyűléshez. A pályázati feltételek a bíráló bizottsággal egyértelműleg megállapított építési program és a helyszínrajz hétköznapiokon d. e. 9—1 óra között az alsó-ausztriai tartományi építészeti hivatalnál (Bécs, Herrengasse 13.) megkaphatók, esetleg kívánatra portómentesen elküldetnek. Bíráló bizottsági tagok: az alsó-ausztriai tartománygyűlési képviselők közül KAISER ÖDÖN cs. kir. fő-

építészeti tanácsos és DEHM NÁNDOR építész; az osztrák «Mérnök- és Építész-Egylet» által kiküldött tagok: lovag GRUBER FERENC tanár, cs. kir. udvari tanácsos és BERGER FERENC cs. kir. főépítészeti tanácsos, Bécs város építészeti igazgatója; a bécsi képzőművészetek egyletének tagjai: HOFER OTTÓ cs. kir. építészeti tanácsos és ROTH FERENC cs. kir. építészeti tanácsos; továbbá az alsó-ausztriai tartományi gyűlés által kiküldött urak: Dr. KRAYATSCH JÓZSEF, a kierling-guggingi tart. tébolyda igazgató első orvosa és GERÉNYI FEDOR, az alsó-ausztriai tartományi jótékonyági intézetek adminisztratív felügyelője. A beérkezett terveket elbírálás után a bíráló bizottság az alsó-ausztriai tartománygyűlés házában közszemlére teszi ki. A tartományi gyűlés által engedélyezett 450.000 frt hitel a tervbe vett kibővitések miatt 600.000 frtra emelkedett, a miből 114.000 frt a belső berendezésre és 22.000 frt telekszerzésre és egy gazdasági udvar helyreállítására esik, marad tehát netto 463.500 frt. A költségvetésben irányadó legyen a Bécs város által elfogadott

munka és szállítási tarifa. A téglá ára az épület helyén 14 frt pro 1000. Átalában a kivitelre vonatkozólag az alsó-ausztriai építészeti szabályrendelet irányadó. Az intézetet 600 ápoltnak, továbbá az orvosi, ápoló- és szolgaszemélyzet befogadására kell tervezni, hanem úgy, hogy összesen 1000 ágyra bármikor kiegészíthető legyen. Az intézeti épületek a következők: Hivatalos épület az intézeti orvosok és hivatalnokok irodáival és lakásaival, ruha- és fehérnemű-raktárakkal stb.; hat pavilon az ápoltak részére (3 a nők és 3 a férfiak részére), egy ápoló ház, egyuttal társalgó ünnepi teremmel az ápoltak és a személyzet szellemi szórakozására, konyhák a mellékhelyiségekkel, mosókonyhák, kazán esetleg gépház, szerház, gazdaságiépület, egy fertőtlenítő és hullaház. A tájnak megfelelően az épületek egyszerű falusi ház kiképzését nyerik. Az ápoltak elhelyezésére szolgáló két emeletesek és csak annyira vannak alapincézve, a mennyre azt a szükséges mellékhelyiségek elhelyezése miatt tenni kell; tűzmentesen fedessenek, kőlépcsőkkel és vízöblítésű angol klozetekkel láttandók el. A beépítendő terület csaknem teljesen síkfelület s kb. 100 hold fenyes szomszédságában van. Készítendő: térrajz 1:250 léptékben; alaprajzok, főmetszetek és minden épület homlokzata 1:100 léptékben, egy magyarázat, a továbbiakban megadandó részletrajzok és költségvetéssel. Az elrendezési tervnek nemcsak az egyes épületeket kell tartalmaznia, hanem a kertbeosztást, közlekedést, csatornák és vízvezeték főcsövek irányát is. Az alaprajzokban a fűtési, szellőztetési, vízvezetési, csatornázási tervek és esetleg villanyvilágítási vezetékek, a konyhákban, a mosókonyhákban, kazánházban, gépházban a gépi elrendezések berajzolandók. Részletrajzok a következőkről készíten-dők: fűtési és szellőztetési szerkezetekről, vízszolgáltató készülékekről, éjjeli és nappali helyiségek ablakairól a betegek pavillonjából és az egyes szobákból. — A részlet- és szerkezeti tervek oly nagy méretben készíten-dők, hogy lehetőleg világosak legyenek. A tartományi gyűlés a megállapított jutalomdíjak kifizetésével megszerzi magának a jutalmazott munkák tulajdonjogát és fenntartja magának a nem jutalmazott munkák esetleges megszerzésének jogát, ha a célnak a bizottság véleménye szerint részben, vagy egészben megfelelnek. Ily esetben a ter-

vezővel külön megállapodás lesz az összegre vonatkozólag. A pályázók szellemi tulajdonjogukat megtartják. Ha az építkezés céljából bármi okból szükséges volna a pályázatból kizárt egyik-másik műből, mely sem nem jutalmaztatott, sem megvételre nem ajánlatot, eredeti és új eszmét átvenni, úgy a tartománygyűlés jóval előbb érintkezésbe fog a tervezővel lépni. Az építkezés vezetését egy pályázó sem igényelheti, mivel a fennálló szabályok szerint ez az alsó-ausztriai tartományi építészeti hivatalnak van fenntartva.

* * *

Erről az abszurd pályázatról a német lapok sokat írnak és felháborodásuk a következőkben foglalható össze:

E pályázat feltételei az építészetre annyira kedvezőtlenek, hogy az abban való részvételt semmiesetre sem tanácsoljuk.

A követelt tervek elkészítése, a leírások és a megelőző szükséges előtanulmányok oly hosszas és költséges munkát igényelnek, hogy a legjobb esetben várható 2500 frtnyi díjazással a legkevésbé sincs megfizetve. Mennyivel nagyobb kárt szenved a többség, mely természetesen nincs jutalmazva! Ha egy kis község ír ki pályázatot, melyben az építészekhez intézett felhívás nagy ellentétben áll az általok kilátásba helyezett előnyökkel, úgy találunk a pénz- és értelemhiányban némi mentséget. De mit szóljunk hozzá, ha az alsó-ausztriai tartománygyűlés, a bírálóbizottsággal egyértelműleg oly pályázatot hirdet, melynek feltételei, mint az építészkar iránt érzett semmirebecsülés kifejezése tűnnek föl. Bizonyára Németországban ily pályázat kiírása manapság lehetetlen volna.

Melyik építész becsülné munkáját oly kevésre, hogy ily feltételeknek alávesse magát, melyek végén világosan van kifejezve: »Az építés vezetését pályázók nem igényelhetik, mivel az az építészeti hivatalnak van fenntartva«. . . . Nagyon sajnáljuk, hogy oly bírálóbizottság találkozott (melyekben építészek is résztvesznek!), mely e feltételeket aláírta. Ha az alsó-ausztriai tartománygyűlés hajlandó a dolgot fontolóra venni és meddő eredménytől meg akar szabadulni, akkor belátva szerencsétlen tévedését, a felhívást vissza fogja vonni és l é n y e g e s e n megjavított alakban oly gyorsan, a hogy lehet, újból pályázatot kitűzni.

A M. KIR. FÖLDTANI INTÉZET a főváros által a Stefánia-uton átengedett 1200 □ öl telken megfelelő épületet épített. Az építési költségek 400.000 frttal vannak előirányozva. A földmívelésügyi miniszter tervek elnyerése céljából pályázatot irt ki a magyar építészek között.

BREZNÓBÁNYA szabad királyi városa vizi erőre berendezendő régi őrlőmalmát helyreállítani akarván, felhívja mindazokat, kik e helyreállítási munkákra vonatkozó tervek és költségvetésnek elkészítését elvállalni hajlandók volnának, ezeket f. é. október hó 15-ig bezárólag a polgármesteri hivatalnál adják be. Megjegyzetik, hogy a legjobbnak talált terv és költségvetés kétszáz (200) forint jutalomdíjban részesül s kilátásba helyeztetik az is, hogy a megejtendő tárgyalás alapján a helyreállítási munkák keresztülvitelével a tervező meg fog bizatni.

NAGY-BECSKEREK rend. tan. város közönsége a várost átszelő Béga-csatornán két vasszerkezetű hid építését határozta el és ezek építéséhez szükséges terveket pályázat útján szerezi be. Felhivatnak mindazok, kik e tervpályázatban résztvenni akarnak, hogy jeligével és jeligés levéllel ellátott pályaműveiket folyó évi november hó 30 án délelőtt 10 óráig a városi hivatalnál benyújtani sziveskedjenek, mert később érkezett pályaművek figyelembe nem vétettek. Kivántatik mindkét hidnál oly szerkezet, mely a legnagyobb árvízszin fölött 4-20 mtr. magasan fekszik és 10'0 mtr. szélességben nyitható, illetve további 1-20 mtr. magasságra emelhető legyen. Minthogy pedig a hidszerkezet e magas elhelyezése folytán az utpálya is jelentékenyen emelkedik: a hidfeljárók tervezete is kivántatik. A tervezéshez szükséges adatok tartalmazó tervezési feltételek, valamint a pontos magassági méreteket tartalmazó helyszinrajzok és medermetszetek, úgy hogy szintén az altalaj viszonyait feltüntető, a talaj furások alapján megállapított rétegtervek a városi mérnöki hivatalnál megkaphatók és kívánatra díjmentesen megküldetnek. Pályadíjak a következőképp állapítottak meg: első díj 1000 frt, második díj 500 frt, harmadik díj 300 frt. A díjak fölött a kereskedelemügyi m. kir. miniszterium műszaki osztálya kiküldöttjének elnöklete alatt a nagybecskereki m. kir. államépítészeti

hivatal főnöke és a városi mérnök döntenek.*) Az első díj nyertese köteles az általános tervek és az ezeken a kereskedelemügyi m. kir. miniszter által (?) netán eszközölt módosítások alapján a kiviteli részletterveket, a vasszerkezet súlyszámításával egyben, a részletes költségvetéssel együtt olyképp kidolgozni, hogy azok alapján az építkezés foganatosítható legyen. Magától érthetőleg a pályadíjat nyert tervek a város tulajdonát képezik s azok egészben, vagy egyes részleteiben az építés alapjául minden további kárpótlás nélkül felhasználhatók.

A TRIESZTI TÉBOLYDA terveire pályázatot hirdetnek a következő feltételek mellett: A pályázóknak teljes szabadság biztosítatik az egyes épületek beosztására és esztétikai vonatkozásában, mind a mellett a pályázat alapjául szolgáló program pontos betartásával. A program egyes pontjaitól való lényeges eltérések megengedtetnek,**) a mennyiben azok a program főelvének kifejezése gyanánt tekinthetők, (Mi ez?) vonatkozólag az örültek ápolására és felügyeletére. 2. A terveknek a megállapított feltételek szigorú betartásával kell készülniök és a tervező aláírásával illetve, jellegével ellátva lenniök. A jeligés levélhasonló jeligével látandó el és lepecsételendő. Csak pályadíjnyertes művek jeligés levelei fognak felnyittatni. Pályázók Triesztben képviselőt kötelesek megbizni. 3. Az egyes tervek megbirálására és a díjak kiosztására bizottság van hivatva, mely áll a városi tanács egy tagjából, mint elnök, a városi építészeti hivatal vezetőjéből, a városi fizikusból, továbbá a városi tanács által kiküldendő mérnökök, vagy építészekből és két szakorvosból. (Ez az egész?) 4. A bizottság lent jelzett határidő után 4 hét alatt Triesztben összegyűl s a tervek birálata és összehasonlítása után két hónap (!) alatt az eredményt kihirdeti. A bizottság határozata meg nem változtatható.***) 5. A jutalmazott tervek Trieszt város tanácsának tulajdonába mennek át, mely fentartja magának a jogot az építés vezetésének eldöntésében. Építéssel való meg-

*) Miért? Igy ö n k é n y ü l e g alkottatnak nálunk a bíráló-bizottságok. A hogy kinek beillik, a szerint lesznek a bíráló-bizottságok megalkotva. A SZERK.

**) Hol lesz ennek a határa. A SZERK.

***) Stolz liebe ich den Spanier! Hát még olyan bizottság! Hogyne. És ezt az emberek komolyan hirdetik. A SZERK.

biztatás esetén a pályázó kötelezi magát megállapítandó feltételek mellett a tanács felhívására a követelt technikai szolgáltatásokat teljesíteni. 6. A legjobb tervek közül az első 5000 frt, a második 2500 frt díjjal fog érdem szerint jutalmaztatni. 7. Tervek legkésőbb 1897. ápr. 10-ig nyújthatók be a trieszti polgármesteri hivatal titkárságánál. Elkészett tervek figyelembe nem vétetnek. 8. A városi előljáróság, mely készséggel szolgál felvilágosításokkal, egyuttal tudtul adja, hogy a városi építészeti hivatal és a városi vegyészeti hivatal utasított a kívánt adatok kiszolgáltatására.

VÉGZETT TECHNIKUSOK FELVÉTELE AZ OSZTRÁK ÁLLAMVASUTAK ÉPÍTÉSZETI ÉS GÉPÉSZETI SZOLGÁLATÁBA. A cs. kir. államvasuti igazgatóságnál és a cs. kir. vasuti építés, vezetőségeknél az építő és pályafentartási valamint a vonatmozgósítási és műhelyszolgálat körében nagyobb számú műszaki hivatalnok állás lesz betöltendő. Azok, akik ez állások valamelyikéért folyamodnak, kötelesek bemutatni: 1. hogy osztrák állampolgárok; 2. legfőlebb 35 évesek; 3. egészséges testalkatúak; 4. német nyelvet bírják és esetleg más országos nyelvet is értenek; 5. tisztességes előéletűek; 6. a technikai tanulmányokat befejezték és az állami vizsgát a belföld valamely technikai főiskoláján letették. A felvétel azonnal véglegesen történik évi 800 frt kezdődő fizetéssel, melyhez járulnak még a Bécsre nézve 300 frtban megállapított lakáspénzen kívül az illető állásokkal kapcsolatos mellékjövedelmek és különösen a vasuti építkezésnél való alkalmazás esetén építkezési és uti átalány címén havonként legalább 40 frt. Másfél évi kielégítő szolgálat után az alkalmazott IX. szolgálati osztályba sorolattik 900 frt fizetéssel és Bécsben 400 frt lakáspénzzel. E szolgálati osztályban a végzett technikusok 1200 frtig másfél-évenként 100 frttal lépnek elő, de az eddigi előléptetési eredmények szerint épenséggel nincs kizárva, hogy az illetők továbbra is ne kapjanak pályázat útján 1300 frt fizetéssel és 500 frt lakáspénzzel javadalmazott mérnöki állást. Hosszab technikai gyakorlattal bíró végzett technikusok kivételesen nagyobb kezdeti fizetéssel is felvehetőek. Az 50 kr.-os bélyeggel ellátott folyamodványok, a honossági bizonyítvánnyal, a keresztlevéllel vagy születési bizonyítvánnyal, valamint a

végzett technikai tanulmányokat feltüntető bizonyítvánnyal felszerelve a cs. kir. vasutügyi miniszteriumhoz nyújthatók be.

NYÁRI SZINKÖR-TERVEZÉS HÓDMEZŐ-VÁSÁRHELYEN. Hódmező-Vásárhely t. h. városi közönsége a «Népkert»-ben egy «nyárszinkör»-t szándékozván létesíteni, a tervek beszerzésére nyilvános pályázatóhirdet: Feltételek: 1. A pályázat titkos és abban részt vehet minden magyar-állampolgár. 2. A nyári szinkör a Népkertben a Szőnyi-utca irányában eső főbejárattal szemben, körülbelül 30 méternyire, vagy ugyanezen főbejárattól balra, a Népkert határvonalára, homlokzattal a főbejárat felé tervezendő. 3. A szinkör favázás falakkal, lehető egyszerű, de erős szerkezettel aképp tervezendő, hogy a szinpad 10-00 méter nyílással s ugyanolyan mélységgel bírjon, nézőtere pedig körülbelül 800 személyt befogadhasson, végül hogy a nézőtér táncteremmé könnyen átalakítható legyen. A nézőtér berendezésére megjegyeztetik, hogy földszinten körülbelül 300 ülőhely és egyetlen sorban 20 páholy elegendő, azonkívül az első emelet sorban tervezendő karzaton mintegy 100 ülőhely és 240 állóhely legyen, a többi hely földszinti állóhelyekül veendő számításba. 4. A szinpad 3 süllyesztővel, sugóhelylyel és zsinórpaddal látandó el s gondoskodni kell megfelelő méretű díszlet- és butoraktárról, mely utóbbi szükség esetén zongora-teremül is használható legyen, — az öltöző és a szinpad előtti zenekar-helyről. A nézőtér előtt tágas előcsarnok legyen pénztár és ruhatárakkal. 5. Gondoskodni kell a kellő számú és nagyságu ajtókról, vészkijáratokról és karzati lépcsőkről. Alkalmas helyen gondoskodni kell egy közös helyiségről a rendőri, orvos és tűzoltó felügyelet számára, valamint egy kisebb cukrászdáról. 6. Az építkezés összes költségei 45.000 koronát meg nem haladhatnak. 7. Tervezőktől kívánatik: 2 alaprajz, 2 metszet és 2 homlokzat, valamennyi 1:200 méretben, műleírás és részletes költségvetés, melyben az idézett költség keretén belül fölveendő a nézőtér kettős padozata (az ülőhelyekhez vagy táncteremhez), ennek butorozata, lámpáskarók és szellőztető szerkezete is. 8. A levelek jeligével és jeligés levéllel legkésőbb folyó 1896. évi október hó 30-án déli 12 óráig (a jeligés levelek lepecséte-

lendők) Hódmező-Vásárhely város polgármesteri hivatalába küldendők be. A később érkező munkálatok figyelembe nem vétetnek. 9. Pályadíjak a következők: I. A legjobb tervek készítője (feltéve, hogy abszolút becsű, vagyis építés alapjául elfogadható) a részlet- és munkatervek elkészítésével bizatik meg, a mely munkálatokért a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet díj-szabályzatának II-ik osztálya szerint az előirányzott összeg 3·6 százalékát kapja. A művezetést és felügyeletet a város saját szakközegei által fogja gyakorolhatni.*) II. A második legjobb tervek 300, azaz háromszáz koronával díjaztatik. 10. A tervek a Mérnök- és Építész-Egylet

kiküldött 3 tagja és Hódmező-Vásárhely város 2 megbízottjából alakult 5 tagú vegyes bizottság által fognak elbíráltatni. 11. Pályázni szándékozóknak a város mérnöki hivatala adja meg a további felvilágosításokat és bocsátja rendelkezésre a Népkerthelyszínrajzát, valamint a városban szokásos munkabér és anyagárakat. 12. A pályatervek elbírálásuk után a bírálati jegyzőkönyvvel együtt a városi mérnöki hivatalban 20 napi közszemlére fognak kitétetni, mi alól egy pályázó sem vonhatja ki magát. 13. A díjazott tervek Hódmező-Vásárhely város tulajdonába mennek át, a nem díjazottak legkésőbb 30 nap alatt tervezőknek visszaküldetnek.

VEGYESEK.

SZINHÁZAT építenek a nagyváradi magyarok és ezt az ezredév megünneplésére a FELLMER ÉS HELMER német cég által terveztették, mintha erre elég magyar tervező nem lenne. De a német cégnek hatalmas protektora volt, a német BUSCH DÁVID nagyváradi városi főmérnök, a ki 304687 frttal alapította meg a tisztelt német firma költségvetését. Erre az ezredévi hős tettjére a magyar Nagy-Várad talán csak nem lesz büszke?

LAKTANYÁK ÉPÍTÉSE BUDAPESTEN. A Pálffy-téren emelendő utászlaktanyának 280.000 frt, a váci határon emelendő Albrecht gyalogsági kaszárnyának 520.000 frt, a Valeró-kaszárnya helyén levő Károly-kaszárnyánál teljesítendő építkezéseknek 300.000 frt és a váci határnál emelendő szekeresz kaszárnyának 500.000 frttal előirányzott építkezéseire augusztus 14-ikén tartották meg az árlejtést és az építkezést nemsokára megkezdik.

UJABB SÍRBOLTOK ÉPÍTÉSE. A főváros a kerepesi-uti temetőben 70 új sírboltot épített. E sírboltokkal a temetőnek utolsó még szabad része is belesz zárva.

KÖZVÁGÓHIDÉPÍTÉS GYÖRÖTT. A városi közgyűlés egy modern berendezésű közvágóhidat épített 300,000 frt költséggel.

*) Ez abszurdum. Erre nem kellene pályázni egy, valamit magára tartó, építésznek sem.

SZERK.

KÓRHÁZ KIBŐVÍTÉSEK. A fővárosi kórházi bizottság javaslatára a Szt. István kórházban egy földszintes fertőtlenítő fürdő, a Szt. László kórházban a mosókonyha épületben szintén egy fertőtlenítő fürdőt fognak építeni.

YBL-SZOBOR a várbazár előtt állítottatott fel, leleplezése szept. 8-án ment véghez nagy és előkelő közönség jelenlétében. Az ünnepély fényét emelte JÓZSEF főherceg ő fensége, a ki ő Felségét képviselte az ünnepélyen. A szobrot MAYER EDE készítette, a talapzatot GYÖRGYI GÉZA építész tervezte. Örömmel tölti el szívünket az a tudat, hogy végre építészeink között is sikerült egynek elérni azt a dicsőséget, hogy emlékét megörökítsék.

NAGY SPORTTÉR ÉPÍTÉSE BUDÁN. A főváros megvette a pénzügyminisztertől a Marczybányi mezőt és itt parkon kívül egy jégpályát, lawn-tennis pályát, kerékpár-teret rendeztet be.

A MÁTYÁS-TEPLOM FÖLSZENTELÉSE. — Augusztus 15-én szentelték föl a budavári ősi koronázó templomot, amelynek újjáépítése husz év óta tart. A templomot még az Árpádok emelték és minden más középkorú épület közül egyedül maradt fenn a dicsőséges multnak emlékül. NAGY LAJOS olasz építészei újjáalkották s a műalkotások egyik remekévé tették és MÁTYÁS királynak hálaadó és ünnepi helyévé lett. A templom különben nemcsak nemzeti

emlék, hanem fogadalmi egyház is. A tatárjárás után IV. BÉLA király a «Mindenható tiszteletére kiengesztelésül» építette. Ugyanakkor a »Dunának a szerzeteséletre eléggé alkalmas szigetén« klastromot létesített és MARGIT leányát «az Istennek és a boldogságos szűznek való szolgálatra» abba a klastromba helyezte. A templomot kezdetben a román-gót átmeneti stílusban kezdték építeni, de még építése alatt a gótba mentek át teljesen. Három századon át épült és ezért a stílusok legkülönbözőbb vegyülékét tünteti fel. A Jagellók korából csak egy márványból készült szűz Mária szobor való, 1514-ben a török hódoltság idejében mecsetté alakult a templom, főimádkozó helye volt a mohamedánusoknak és »Eski dsámizinak« nevezték. Később a jezsuiták tettek nagyfontosságú átalakításokat a templomon. Két oldalán hatalmas épületeket emeltek, melyekben a kollégiumot, nevelő-intézetet és a főiskolát helyezték el. Az ünnep, melyen ott voltak az állami és fővárosi előkelőségek, reggel nyolc órakor kezdődött. A felszentelési szertartást fent jelzett napon VASZARY KOLOS bíboros hercegprimás végezte, BOLTIZÁR JÓZSEF szombathelyi érseki helynök, JUNI, váci b. püspök, BOGISICH MIHÁLY c. püspök és több főpap segédletével. Először a templom külsejét, azután a belsejét szentelték föl, még pedig külön-külön a kápolnákat és az oltárokat. A mostani Matyás templom a legrégebb valamennyi közt; ezt bizonyítja az is, hogy a XIII. században, a tatárjárás után per utján nyerte meg a IV. BÉLA király által újjáépített s a boldogasszonyról nevezett Mária-egyház a többi budai templom felett az elsőbbséget és tekintélyt. Maga a néphit szent ISTVÁN királynak tulajdonítja a budavári templom alapítását s ezért is viszik István napján körmenetben a szent jobbot épen e templomba. A templomot a nép századokon át Istvántemplomnak hívta, de utóbb Matyás-templom néven kezdték emlegetni az egész országban. És pedig nem ok nélkül. MÁTYÁS király élete sok nevezetes mozzanatának volt ugyanis ez a templom a színhelye. Királylyá választása után itt esküdött hűséget a népnek, első esküvőjét a cseh KATALIN-nal s a másodikat BEATRIX-szel szintén itt tartotta. Mindezekon felül pedig nagy tisztelője volt Magyarországnak patrónájának s az ő templomát egészen újjáépítette, folyton gazdagította, diszította. Nem csoda, ha a nép ezek után a kü-

lönben is szeretett, nemzeti fejedelemről Matyás templomnak keresztelte el az ősi egyházat. E templomban koronázták meg I. FERENC JOZSEF-et is magyar királynak.

WESTFÁLIA tartományi gyűlés házára oly sok számu pályázó jelentkezett, hogy, mint egy külföldi lap írja, a westfáliai tartományi főnök hivatalos uton tudatta, hogy 310 pályázó kérte a szükséges adatokat, tehát több pályázónak már nem adhatják meg a szükséges feltételeket és adatokat. Ebből látni, hány bolond építész fogtak a westfáliak még nagyobb bolondokká tenni akkor, a mikor fáradságos munkájukat átveszik, hogy mulassanak k e s e r v e s fáradozásukon.

A KASSAI DÓM-ot új restaurált állapotban fölszentelték. A dómot Szt.-Erzsébet egyháznak nevezik, mely a Felvidéknek egyik legnevezetesebb műemléke. Olyan műemlék ez, a mely mindenütt, mint kiváló alkotás szerepel a művészetek történetében. Sok viszontagságon ment keresztül a kassai dóm, majd egészen elpusztult, majd szörnyen megrongálódott az elemek dühében, de mindannyiszor fölépítették, kitatarozták, míg végre a legújabb időben annyira odalett, hogy teljesen restaurálni kellett. A kassai dóm 1437-ben már fenállt és istentiszteleteket is tartottak benne. 1456-ban leégett és csak MÁTYÁS király korában kezdték megint kiépíteni. Számos kisebb-nagyobb bajon ment aztán át a dóm, míg végre 1875-ben az óriási vihar oly szörnyű pusztítást vitt rajta véghez, hogy hozzá kellett fogni a restauráláshoz, mert különben egészen tönkre ment volna. TREFORT miniszter megbízásából STEINDL építész készítette el a restaurálás terveit és 1877. május 12-én megkezdődött a restaurálás munkálata, a mely csak most nyert befejezést. A nagy csonka torony különben még most sem kész, de a templom belső részében már nincs tennivaló. Restaurált állapotában szép ez a templom, talán a legszebb az egész országban. Stílszerű, nemes formáinak, remek ornamentikájának alig akad párja Magyarország templomai között. A pompás székesegyház méreteiről álljon itt néhány adat. A középhajó hossza belül 42 méter a sanktuáriumé 12 méter. A falak vastagsága 184 méter. A templom térfogata 1200□ méter, 1800 ember részére. A magassága, kívül a járdától a főpárkányig 23 méter, a főhajó tetőgerincéig 32·70

méter, az északi torony keresztcsucsáig 59 méter. A restaurálási költségek a déli csonkatorony nélkül, a melyet csak azután építenek ki, 1,140.000 forintot tesznek ki. Hozzászámítva a déli torony költségeit, az összes költség 1 millió 480 ezer forintot tesz.

—

POSTA-ÉPÜLETEKET szándékozik a keresdelmi miniszter építeni mindama nagyobb vidéki városokban, a hol a posta- és távirdahivatalok részére a kor igényeinek megfelelő helyiségek nincsenek. Ily helyekül már eddig Sopron, Komárom, Pápa, Pozsony, Győr, Veszprém és Székesfehérvár van kijelölve. A miniszter utasítást is adott már az elősorolt városokban székelő posta- és távirdaigazgatóságoknak, hogy tervezeteket és építési programot készítsenek és azokat hozzá terjeszszék fel. A pozsonyi postaépület építésére nézve az ottani igazgatóság és államépítészeti hivatal már elkészítette a programot. E szerint az épület a vásár téren mintegy 300.000 frt költséggel épül s a hivatalos helyiségeken kívül magánlakásokat is fog magában foglalni.

—

A KOLOZSVÁRI FA- ÉS FÉMIPARI SZAKISKOLA és a vele kapcsolatos technológiai muzeum terveit PÁKEY LAJOS kolozsvári építész készítette, melyeket a vallás- és közoktatásügyi miniszter jóváhagyott. A költségek 86.087 frttal vannak előirányozva.

—

SZÁLLODA-ÉPÍTÉS TEMESVÁROTT. A m. kir. államvasutak igazgatósága Temesvárot, az ujonnan épült józsefvárosi felvételi épület mellett, nagyobb szabású szálloda építését vette tervbe. Az építést a jövő tavaszon szándékoznak megkezdeni.

—

A PANNONHALMI EMLÉKET ugyancsak agyonkritizálták, a mint erre rá is szolgált. RÉCSEY VIKTOR dr., pannonhalmi könyvtárnok, a műemlékek országos bizottságához beadványt nyújtott be, a melyben tiltakozik az ellen, hogy az ottani ezredéves emlék a tervezett reneszánsz műizlésben építtessék. Ez a stílus sem a honfoglalás korának, sem a csarnok belsejében föllállítandó JANKOVICH GYULA által mintázott Asztrik-szobornak nem felel meg. A megokolás továbbá hangsúlyozza,

hogy a reneszánsz-kor a pannonhalmi bencések történetének legáldatlanabb időpontja, melyet semmikép sem áll érdeklükben föleleveníteni. Legalkalmasabbnak tartja RÉCSEY, ha az ezredéves oszlopcsarnok román stílusban épül föl. Egyedül ez volna a megörökítendő történeti tényeknek megfelelő műizlés. Eddig csak a köralakú alapfalazat épült föl és még ideje volna, hogy a műemlékek országos bizottsága oda hatna, hogy a tervrajz megmásíttassék. Sajnos, hogy ezek a műemlékek mind pongyolán készülnek és a történelmi aktusnak egyáltalán nem felelnek meg. Kevés pénzbe kerülnek, de ily alakban ezeket az összegeket is kár volt erre kidobni. E tárgyra különben reá térünk még.

—

AMERIKAI ÉPÍTKEZÉSEK. Az Amerikában divatos rendkívüli magas épületeknek, az úgynevezett «felhőkarcolóknak» megfelelő erős alapra is van szükségük. Az óriási nyomás, melyet a rendkívül magas oldal- és közfalak az alsóbb részekre gyakorolnak, közönséges téglafalazatnál rendkívüli vastagságú falakat követelne meg, mely okból a pincehelyiségeket és a legalsóbb emeleteket az utca színvonala fölött vasból építik, melyet csupán díszítési és melegvisszatartási célból burkolnak be kőfallal. Hogy milyen nagy megterhelést áll ki egy ilyen ház alapja és mennyi vasat és acélt használnak fel építésénél, a new-yorki 73 méter magas Manhattan-palota példája illusztrálja. Ez az épület üresen és alapja nélkül 30 millió kilogrammot nyom, megterhelve 32 millió kilogrammot. Ez az óriási teher 29 oszlopon nyugszik, melyek mindegyike tehát két millió kilogramm terhet hord, az oszlopok pedig 15, tizenöt méter mélyre lenyúló süllyesztő szekrényeken nyugvó falazott pilléren. A legsúlyosabb szekrény 29.000 kiló és összesen 5 millió 800.000 kiló vasat használtak fel az alap építésére.

—

A NYIRECYHÁZAI KÓRHÁZ tervezésénél az első díjat, 1200 koronát, az «Isten szeme» jeligéjű, ifj. BOBULA JÁNOS építész terve, a második díjat, 800 koronát, a «nyíl vörös körben» jeligéjű, VYDRA LAJOS építész terve nyerte el.

Építőmesterek figyelmébe!

HUSZ ALBERT mérnök, felhívja a
t. építőmesterek figyelmét, egy általa
felta ált

építő téglára,

mely a főváros közelében találtató
anyagból gyártatik s mely tartós és
könnyű volta daczára 1000 darabját
6 frtért szállíthatja

HUSZ ALBERT

mérnök

B U D A P E S T

II., Zsigmond-utca 28.

TERÉNYI HENRIK

műkö- és czeментáru-gyár
BUDAPEST.

Iroda :

IX., Lónyay-utca 14.

Gyár :

Budapest—Rákosfalva.

Telefon-szám 61—74. — Saját kiállítási pavillon
144. szám.

Ajánlja

I. rendű **CZEMENTMŰKÖLAPJAIT**

egyszerű, valamint

igen diszes kivitelben,

templomok, iskolák, lépesőházak, folyosók,
konyhák, fürdőszobák, verandák, járdák stb. stb.
kiburkolására.

Továbbá mindennemű

czeментárukat, czeментtetőlapokat, gipszlapo-
kat, menyezetek, közfalak stb. előállítására.

Felsoroltak

mind saját gyártmányaim.

KNUTH KÁROLY

mérnök és gyáros

BUDAPESTEN, VII., Garay-utca 6—8. sz.

Jótállás mellett elvállal:

**gáz- és vízvezetési berendezéseket,
klosetek és csatornázások,**

bármely rendszerű **központi** és **helyi-fűtés** és **szellőztetések,**
szivattyuk, vizerőművi gépek,

gőz, mosó, főző és konyhaszűrő, fertőtelenítő, szárító és fürdőberendezések és gőzfürdő
készítését városok, kastélyok, gyárak, bérházak stb. számára.

Vállalkozik: egészségügyi berendezések tervezésére és készítésére.

Tervek és költségvetések készséggel készíttetnek.

DUSAN FELSZERELT KOAGYAGCSÓ RAKTÁRA.